

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Simončič

**Vpliv potrebe po vznemirjenju in psiholoških težav na
spletno ustrahovanje**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Simončič

Mentor: doc. dr. Gregor Petrič

**Vpliv potrebe po vznemirjenju in psiholoških težav na
spletno ustrahovanje**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Hvala:

*mentorju dr. Gregorju Petriču za strokovno usmerjanje in razumevanje pri izdelavi
diplomskega dela,*

družini za spodbudo in podporo,

predvsem pa hvala bratu Jerneju za pomoč in nasvete skozi študij.

Vpliv potrebe po vznemirjenju in psiholoških težav na spletno ustrahovanje

Spletno ustrahovanje se nanaša na uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij za namerno ponavljajoče in sovražno obnašanje do skupine ali posameznikov. Takšno ustrahovanje in napadanje se z vedno večjim razmahom in uporabo novih tehnologij širi. Pri žrtvah lahko pride do resnih posledic, saj se za razliko od tradicionalnega ustrahovanja pred takim ustrahovanjem ne morejo skriti. V primerjavi s tradicionalno obliko ustrahovanja spletnim ustrahovalcem koristita prostranost občinstva in anonimnost. Da bi bolje spoznala izvor spletnega ustrahovanja, sem se v raziskovalni nalogi usmerila preučevati psihološke karakteristike pobudnikov spletnega nasilja. Naredila sem raziskavo med srednješolci iz več krajev Slovenije, kjer sem preučevala njihovo obnašanje na najbolj obiskanem socialnem omrežju, Facebooku. Preučevala sem, kako potreba po vznemirjenosti in hiperaktivnost, čustvene težave, vedenjske težave ter težave z vrstniki vplivajo na pojav ustrahovanja preko spleta. Izkazalo se je, da navedene karakteristike imajo vpliv na ustrahovanje, razen čustvenih in težav z vrstniki, ki na ustrahovanje vplivajo negativno, ter vedenjskih težav, ki na ustrahovanje nimajo vpliva.

Ključne besede: spletno ustrahovanje, potreba po vznemirjenju, psihološke težave, hiperaktivnost, čustvene težave, težave z vrstniki, vedenjske težave.

Influence of Sensation Seeking and Psychological Difficulties on Cyberbullying

Cyberbullying comprises the use of information-communication technology for intended, reiterate and hostile behaviour towards groups or individuals. With the spread of new technologies this type of bullying and hostility is on the rise. Unlike traditional bullying, victims cannot hide from Cyberbullying and thus they can confront with austere consequences. In comparison with traditional bullying, Cyberbullies find the extensiveness of audience and anonymity useful. To find out more about the origins of Cyberbullying I studied the psychological characteristics of cyberbullies. I made a survey among high school students from many places in Slovenia, where I studied their behavior on Facebook, the most visited social network. I investigated how Sensation Seeking, Hyperactivity, Emotional symptoms, Peer Relationship problems and Conduct problems influence on phenomenon of bullying on internet. The results demonstrate that the stated characteristics influence this kind of bullying. The exceptions are Emotional symptoms and Peer Relationship problems which inversely influence on Cyberbullying and Conduct problems which does not have any influence.

Keywords: Cyberbullying, Sensation Seeking, Psychological Difficulties, Hyperactivity, Emotional symptoms, Peer Relationship problems, Conduct problems.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	7
2 KONCEPTUALNA IZHODIŠČA	8
2.1 Spletno ustrahovanje.....	8
2.2 Potreba po vznemirjenju	11
2.3 Psihološke težave.....	13
3 EMPIRIČNI DEL.....	19
3.1 Metoda zbiranja podatkov, opredelitev enot analize in vzorca	19
3.2 Demografska struktura vzorca.....	20
4 OPERACIONALIZACIJA IN ANALIZA KVALITETE MERSKIH INŠTRUMENTOV	21
4.1 Spletno ustrahovanje.....	21
4.2 Potreba po vznemirjenju (ang. Sensation Seeking)	25
4.3 Psihološke težave.....	26
4.4. Sestavljene spremenljivke	31
5 BIVARIATNA ANALIZA	32
6 PREVERJANJE HIPOTEZ.....	33
6.1 Pojasnjevanje stališča do »norčevanja«.....	33
6.2 Pojasnjevanje stališča do »zlorabe«	34
6.3 Pojasnjevanje izvajanja spletnega ustrahovanja	35
7 INTERPRETACIJA REZULTATOV.....	36
H1: Večje kot so psihološke težave posameznika, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.	36
H1a: Bolj kot je posameznik hiperaktiven, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.	36
H1b: Več kot ima posameznik čustvenih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.	37
H1c: Več kot ima posameznik težav z vrstniki, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.	38
H1d: Več kot ima posameznik vedenjskih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.	38
H2: Večja kot je posameznikova potreba po vznemirjenju, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.	39
8 SKLEP.....	40
9 LITERATURA.....	43
PRILOGI.....	47
Priloga A: Otuput iz SPSS: Bivariatna analiza	47
Priloga B: Anketni vprašalnik	48

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: V5 – Spletno ustrahovanje - stališča - deskriptivne statistike in faktorska analiza	22
Tabela 4.2: V6 – Spletno ustrahovanje – aktivnosti/izvajanje - deskriptivne statistike in faktorska analiza	24
Tabela 4.3: V7 in V8 – Potreba po vznemirjenju– deskriptivne statistike in faktorska analiza	25
Tabela 4.4: V9 – Hiperaktivnost – deskriptivne statistike in faktorska analiza.....	28
Tabela 4.5: V10 – Čustvene težave – deskriptivne statistike in faktorska analiza	29
Tabela 4.6: V11.1 – Vedenjske težave – deskriptivne statistike in faktorska analiza	30
Tabela 4.7: V11.2 – Težave z vrstniki – deskriptivne statistike in faktorska analiza	31
Tabela 4.8: Sestavljene spremenljivke	31
Tabela 6.1: Regresijski koeficienti spremenljivke Norčevanje (Spletno ustrahovanje V5, 1. dimenzija)	34
Tabela 6.2: Regresijski koeficienti spremenljivke Zloraba (Spletno ustrahovanje V5, 2. dimenzija)	34
Tabela 6.3: Regresijski koeficienti logaritmirane spremenljivke Spletno ustrahovanje V6...	35

1 UVOD

V 21. stoletju so otroci v stalnem stiku z internetom – uporaba spletnih socialnih omrežij, blogov in klepetalnic se kosa z osebno in telefonsko komunikacijo (National Crime Prevention Council 2006). Za veliko otrok internet ni le zabavna obšolska aktivnost, ampak postaja vedno bolj pomemben del njihovega socialnega življenja. Poleg manifestnih vidikov spleta, kot so informacije na doseg klikov, zabava, hitra korespondenca, mladi pridobijo tudi družbene in čustvene izkušnje, ki so pomembne za življenje. Na spletu se naučijo upravljati s svojo samokontrolo; razvijejo toleranco in spoštovanje do ljudi, ki imajo različen pogled na svet; izražajo čustva na zdrav in normativen način; spopadejo se s kritičnim mišljenjem in sprejemanjem odločitev. Te veščine mladi ne morejo uspešno razviti, če je okolje, kjer naj bi se jih naučili, neprijazno in neprijetno. Med tem, ko je večina mladih razvila pozitiven odnos do računalnikov in interneta, je manjši del mladih izpostavljen neosebni nasilju, agresiji, zlorabi in nadlegovanju – in sicer nedirektno – preko spletnega ustrahovanja (Hinduja in Patchin 2008).

Ustrahovanje na spletu je pomembno vprašanje, ki se lahko odraža na različne psihološke izzive (Ybarra in Mitchell 2004). Spletno ustrahovanje (ang. cyberbullying) je podobno drugim vrstam ustrahovanja, le da se dogaja na internetu in preko mobilnih telefonov. Spletni ustrahovalci (ang. cyberbullies) so lahko sošolci, znanci z interneta in anonimni uporabniki, pri čemer študije kažejo, da ustrahovalci po navadi svojo žrtev poznajo (Hinduja in Patchin 2008). Spletno ustrahovanje pomeni, da posameznik ali skupina posameznikov s pomočjo informacijsko-komunikacijskih tehnologij ustrahuje in izsiljuje svoje vrstnike (Lambergar 2011). Ustrahovalec lahko pošilja neprimerna sporočila ali vsebino žrtvi, tujcu, javnemu forumu ali spletnemu okolju, ki ga vidi veliko spletnih uporabnikov. Spletno ustrahovanje je negativen stranski produkt mladostniške agresije in elektronske komunikacije (Hinduja in Patchin 2008).

Večina ustrahovanja se začne v resničnem (offline) življenju, nadlegovanje pa se nadaljuje preko spleta. Pri medvrstniškem ustrahovanju na spletu »gre za zelo hudo obliko nasilja z dolgotrajnimi posledicami in je ravno zato, ker je namenjeno izolaciji in izključevanju žrtve iz socialnega kroga, socialno nasilje po navadi bolj rušilno in boleče od fizičnega in tudi psihičnega« (Lambergar 2011). Ko člani lahkomiselne adolescentske populacije, ki se nad tehnološkimi inovacijami hitro navdušijo, izkusijo spletno ustrahovanje, se posledice lahko

kažejo kot nasilje, nepravilnost, žalitve in kasnejša vpletenost v kriminalna dejanja. To velja tako za pobudnike kot za žrtve spletnega ustrahovanja (Patchin in Hinduja v Li 2008).

V tem okviru bom raziskovala dejavnike, ki spodbujajo spletno ustrahovanje. Zanimale me bodo psihološke težave (pod katere spada hiperaktivnost, vedenjske težave, čustvene težave, težave z vrstniki). Drugi dejavnik, ki tudi določa tako obnašanje, je potreba po vznemirjenju. Nekateri imajo takšno potrebo večjo kot drugi. Pri ljudeh, ki imajo višjo potrebo po vznemirjenju, lahko napovemo raznovrstne probleme z obnašanjem (Zuckerman v Hoyle in drugi 2002). Pri teh posameznikih lahko opazimo udejstvovanje v tveganih aktivnostih (kajenje, zloraba alkohola, nevarna vožnja, uporaba prepovedanih substanc) (Hoyle in drugi 2002). Spletno ustrahovanje vznemirja tako žrtev kot ustrahovalca, vendar pa se ustrahovalec pogosto ne zaveda tveganj, povezanih z njegovimi dejanji (Hoyle in drugi 2002).

Na podlagi zastavljenega problema sem si zastavila raziskovalno vprašanje in sicer:

Kako psihološke težave in potreba po vznemirjenju vplivata na spletno ustrahovanje?

Predvidevam, da se mladostniki z večjo potrebo po vznemirjenju na spletu obnašajo bolj nasilno kot mladostniki z manjšo potrebo po vznemirjenju. Predvidevam tudi, da se tisti mladostniki, ki imajo psihološke težave na spletu obnašajo bolj nasilno kot mladostniki, ki nimajo takih težav.

2 KONCEPTUALNA IZHODIŠČA

2.1 Spletno ustrahovanje

Internet dnevno uporablja 70 % slovenskih otrok in mladih, večkrat na dan pa nekaj manj kot polovica (45 %). Dnevna uporaba je bila največja pri starejših otrocih, starih od 15 do 19 let. Za dostop do interneta otroci in mladi uporabijo različne možnosti. Največ, kar 79 %, jih je za dostop do interneta uporabilo računalnik ali prenosnik doma (79 %) (Lobe in Muha 2010). Pošiljanje e-pošte in uporaba raznih klepetalnic je poleg učenja in igranja iger njihova najpogostejša dejavnost. Kot v ostalih življenjskih situacijah, na internetu nekateri otroci ustrahujejo druge otroke. Spletno ustrahovanje vsebuje uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij za namerno, nasilno in ponavljajoče se sovražno obnašanje, ki ga izvaja posameznik ali skupina, z namenom škodovanja drugim (Besley 2011). Tako je v zadnjih letih razvoj tehnologije otrokom in mladostnikom dal tudi nove možnosti za nasilje drugega nad drugim (pošiljanje žaljivih sporočil ali slik s pomočjo mobilnega telefona ali

interneta, objavljanje občutljivih, zasebnih informacij o drugi osebi, ustrahovanje, sovražni govor, prilaščanje druge identitete z namenom osramotitve in škodovanja neki osebi). Spletno ustrahovanje se lahko dogaja na blogih, spletnih straneh, preko elektronske pošte, klepetalnicah, pošiljanja sporočil prek npr. Messengerja, SMS in MMS (preko mobilnega telefona). Nanaša se lahko na spolne, rasne, verske ali kulturne predsodke (Li 2008).

Spletno ustrahovanje po Willardu (2004) vključuje naslednje elemente: sovražni govor (ang. flaming) - pošiljanje jeznih, nesramnih, vulgarnih sporočil neposredno osebi ali osebam zasebno ali skupinsko; nadlegovanje (ang. harassment) - ponavljajoče pošiljanje žaljivih sporočil določeni osebi; zalezovanje (ang. cyberstalking) - nadlegovanje, ki vključuje grožnje z nasiljem ali zastraševanje; sramotitev (ang. denigration) - pošiljanje ali objavljanje škodljivih, neresničnih ali krutih izjav o neki osebi drugim ljudem; pretvarjanje (ang. masquerade) – izdajanje za drugo osebo z namenom poniževanja; izdaja in prevara (ang. outgoing and trickery) - pošiljanje ali objavljanje materiala o osebi, ki vključuje občutljive, zasebne stvari, ali stvari, ki bodo spravile to osebo v zadrego, vključeno s posredovanjem privatnih sporočil ali slik; izobčenje (ang. exclusion) - dejanja, ki specifično in namerno izključijo osebo iz spletne skupnosti (Willard v Li 2008).

Patchin in Hinduja sta v raziskavi leta 2006 odkrila, da so najpogostejše oblike spletnega ustrahovanja ignoranca, nespoštovanje, dodeljevanje neprijetnih vzdevkov, ustrahovanje, norčevanje iz njih ter širjenje slabih novic o njih (Patchin in Hinduja 2006).

Ustrahovanje preko spleta se lahko dogaja pri različnih letih in predstavlja velik problem za žrtve in njihove družine. Možne psihološke posledice takega ustrahovanja se odražajo kot slabši rezultati v šoli, izostanek v šoli, v nizki samozavesti, jezi, nestrpnosti, depresiji, nasilju in samomoru (Ybarra in Mitchell 2004). Šmahel in Blinka dodata spletnemu ustrahovanju še druge negativne vidike: napetost v družini, opuščanje hobijev, tesnoba, slaba samopodoba, pomanjkanje spanja in gibanja (Šmahel in Blinka 2011).

Škoda, ki jo povzroči spletno ustrahovanje, je lahko večja od navadnega ustrahovanja, saj za žrtev ne obstaja lahek izhod; škodljiva vsebina je lahko shranjena na različnih koncih (računalnikih) in se tudi hitro širi. Poleg tega mnogi ljudje, ki ne bi ustrahovali drugih ljudi v realnih življenjskih situacijah, utegnejo ustrahovati preko spleta, ker verjamejo, da se lahko skrijejo pod pretvezo anonimnosti ali da je tako obnašanje preko spleta sprejemljivo (Willard 2004).

V primerjavi s tradicionalnim ustrahovanjem, pri spletnemu ustrahovanju zaradi narave svojega okolja najbolj izstopa dejavnik anonimnosti. Ustrahovalci imajo bolj edinstven občutek moči, kontrole in občutek nedovzetnosti za sankcije. Spletno ustrahovanje je bolj prodoren fenomen, ki se v primerjavi s tradicionalnim lahko zgodi na katerikoli lokaciji in ob kateremkoli času. Glede na lastnosti telekomunikacijskih tehnologij se žrtve ne morejo skriti pred spletnem ustrahovanjem, spletnim ustrahovalcem pa prostranstvo občinstva in anonimnost koristita, v primerjavi s tradicionalno obliko ustrahovanja (Steffgen in König 2009).

Različne raziskave so pokazale, da je spletno ustrahovanje razširitev tradicionalnega ustrahovanja. Ybarra M.L. sprejme, da je prekrivanje med tradicionalnimi in spletnimi žrtvami 32 % ter prekrivanje med tradicionalnimi in spletnimi nasilneži 26 % (Ybarra v Erdur-Baker 2010). Li Quing trdi, da kibernasilja ne smemo razlikovati od tradicionalnega nasilja, saj sta signifikantno povezana. Ugotavlja, da je 30% ustrahovalcev iz resničnega življenja tudi spletnih ustrahovalcev (ter da je ena od treh tradicionalnih žrtev tudi žrtev kibernasilja) (Li 2005). Tudi Steffgen in König (2009) potrđita njune rezultate.

Glede na raziskavo **Patterns of risk and safety online** (Görzig in drugi 2011), kjer preučujejo obnašanje mladostnikov na spletu, se med glavnimi psihološkimi dejavniki spletnega ustrahovanja omenjata potreba po vznemirjenosti in psihološke težave.

Gre za poglobljeno analizo iz raziskave EU Kids Online, kjer so raziskovali obnašanje mladostnikov (starih od 9 do 16 let) na spletu in njihovih staršev. V raziskavo je bilo vključenih 25142 otrok iz 25 evropskih držav. V obsežni raziskavi so med drugim preučevali tudi vplive tveganih obnašanj na spletu, in s spletnim ustrahovanjem povezane faktorje. V raziskavi ugotavljajo, da obstaja povezava med tradicionalnim in spletnim ustrahovanjem.

Za identificiranje spletnega ustrahovanja so otroke spraševali, ali so se na spletu obnašali do drugih nesramno ali žaljivo. To obnašanje vključuje enkratno ponovitev, večkratno ali nenehno ponavljanje takega obnašanja. Delež spletnih ustrahovalcev je znašal 3 %, od teh jih je kar 56 % dejalo, da so ustrahovali tudi v resničnem (»offline«) življenju; delež on-line žrtev spletnega ustrahovanja je 6 %, od teh jih je 55 % dejalo, da so bile tudi žrtve tradicionalnega ustrahovanja. Pravijo tudi, da sta ustrahovanje in biti ustrahovan med seboj povezana, saj so tisti, ki ne ustrahujejo drugih, redkeje ustrahovani (8 % v resničnem življenju in 4 % na spletu).

V raziskavi so preučevali, kako psihološka ranljivost vpliva na spletno ustrahovanje. Uporabili so tri stopnje; psihološke težave, potrebo po vznemirjenosti in družbeno izključenost (ostrakizem). Pri psiholoških težavah so odkrili, da vse tri skupine ustrahovalcev (ustrahovalci, žrtve ter ustrahovalci/žrtve) kažejo večje psihološke težave kot tisti, ki niso ustrahovali oz. niso bili ustrahovani. Pri tisti, ki so ustrahovalci in tudi žrtve spletnega nasilja, so se pokazale največje psihološke težave.

Pri potrebi po iskanju vznemirjenosti so odkrili, da je pri otrocih, povezanih s spletnim nasiljem (kot spletni ustrahovalci, žrtve, ali oboje), potreba po vznemirjenosti višja kot pri otrocih, ki niso povezani s spletnim ustrahovanjem. Tisti, ki so ustrahovali ali so ustrahovalci in so bili hkrati tudi žrtve ustrahovanja, imajo večjo potrebo po vznemirjenosti kot žrtve.

Ugotovili so, da imajo največ psiholoških težav in najvišjo potrebo po vznemirjenju otroci, ki so hkrati žrtve spletnega nasilja in ustrahovalci. Pri potrebi po vznemirjenju je spletnih ustrahovalcev v primerjavi z žrtvami skoraj trikrat več, med tem ko imajo v primerjavi z ustrahovalci nekoliko več psiholoških težav žrtve.

V nadaljevanju bom zato podrobneje predstavila potrebo po vznemirjenju in psihološke težave, katere se delijo na hiperaktivnost, čustvene težave, težave z vrstniki in vedenjske težave.

2.2 Potreba po vznemirjenju

Potreba po vznemirjenju (ang. Sensation Seeking) je najverjetneje biološko osnovana osebna lastnost, ki se izraža kot zahteva po psihološkem prebujenju oziroma novem izkustvu in pripravljenost tveganja na družbenem, telesnem in finančnem področju za izpolnitev takšne zahteve (Bardo in drugi; Zuckerman v Stephenson in drugi 2003). Je lastnost, ki vsebuje iskanje različnih, neobičajnih, kompleksnih in intenzivnih vznemirjenj, ter pripravljenost na fizično, družbeno, legalno in finančno tveganje zavoljo takega izkustva (Zuckerman v Donohew in drugi 2000).

Na področju proučevanja psihologije so ugotovili, da imajo tisti, ki imajo višjo potrebo po dražljajih, močan odziv na nove stimulacije, katere hitro zahtevajo, da se ponavljajo, oziroma da jih posameznik ves čas doživlja (Ebstein in Auerbach v Middendorp in drugi 2006). V prvih definicijah potrebe po dražljajih je zapisano, da osebe, ki imajo potrebo po dražljajih, vedno znova potrebujejo nove stimulacije in izkušnje (Zuckerman v Middendorp in drugi 2006). Sedaj pa so ugotovili, da morajo le-te biti močno stimulativne, da so privlačne za tiste z

visokimi potrebami po dražljajih (ang. high sensation seekers). Moč stimulacije pa je povezana s tem, da je dejanje prepovedano in odklonilno. Za osebo, ki ima potrebo po dražljajih, se predvideva, da bo kadila, uživala alkohol, izvajala psihično nasilje (ustrahovanje) in tvegane aktivnosti, možno pa je tudi, da se tako obnaša ves čas (Koopmans in drugi v Middendorp in drugi 2006).

Da osebe s potrebami po dražljajih doživijo nova doživetja (izkušnje), so pripravljene opravljati tvegana dejanja, kar nam pove prvotna definicija. Kasnejše raziskave kažejo, da so s časom nastopila poleg psihičnega nasilja (ustrahovanje in grožnje), uživanja alkohola in drog, tudi zakonita, socialna in finančna tvegana dejanja (Zuckerman 1994).

V raziskavi **The association between bullying behaviour, arousal levels and behaviour problems** (Woods in White 2005) so pregledali odnose med posrednim in neposrednim ustrahovanjem, stopnjo vznemirjenja in težavami z obnašanjem. Odkrili so pomembne razlike med vzburjenjem in neposrednim ustrahovanjem; tisti, ki so ustrahovali direktno, so imeli signifikantno nizko stopnjo vznemirjenja v primerjavi s tistimi, ki niso ustrahovali. Stopnja vznemirjenja je odvisna od stanja zavesti, ki je povezana z različnimi aktivnostmi (npr. pri gledanju nezanimive oddaje na televiziji imamo nizko stopnjo vznemirjenja, med čakanjem na pomemben izpit pa visoko). Da bi ustrahovalci vzpostavili nivo vznemirjenja na optimalno stopnjo, se njihova dejanja pogosto kažejo v obliki agresivnega ali neprijaznega delovanja. Ta ugotovitev je povezana z Zuckermanovo teorijo o potrebi po vznemirjenosti (1979); pri tistih, ki imajo nižjo stopnjo vznemirjenja, so odkrili povezavo s tesnobo in povečano občutljivost do kazni oziroma nagrad. To lahko pri otroku sproži, da postane ustrahovalec, ki si prizadeva, da bi ga sovrstniki sprejeli.

Livingstone in Helsper pravita, da tisti, ki iščejo tveganja in vznemirjenje v vsakdanjem življenju, iščejo enako simulacijo oziroma vznemirjenje tudi v medijih. Torej tisti, ki iščejo vznemirjenje »offline«, bodo iskali enake stvari tudi v »online« svetu. Pravita tudi, da so leta pomembna, saj imajo otroci, ko pridejo v adolescenco, večjo potrebo po vznemirjenju, in njihovo zadovoljstvo z življenjem upada (Livingstone in Helsper 2007). Na tej podlagi bom projicirala ustrahovanje iz vsakdanjega življenja na ustrahovanje na spletu.

Teorija o potrebah po vznemirjenju ponuja razlago zakaj imajo mladi prestopniki nizko mejo vzburjenja. Teorija predpostavlja, da je kronično nizko vznemirjenje zasukano (aversivno) psihološko stanje. Posamezniki, ki trpijo za nizkim vzburjenjem pogosto iščejo simulacijo/vznemirjenje v obliki agresije ali družbeno nesprejemljivega obnašanja, zato da

vzpostavijo njihovo stopnjo vznemirjenja na optimalno stopnjo (Eyseck v Woods in White 2005).

HSS (High Sensation Seeking) oziroma ljudje z visoko potrebo po vznemirjenju so bolj dovzetni za dražljaje, ki so intenzivni, neobičajni ali izzivalni. Dražljaje, ki ne ustvarijo velike stopnje vznemirjenja, smatrajo kot »dolgočasne«, zato je povzročijo pri HSS iskanje alternativnih virov simulacije. LSS (Low Sensation Seeking) oz. ljudje z nizko potrebo po vznemirjenju, obratno od HSS, zavračajo intenzivne dražljaje, saj imajo raje znane in manj kompleksne dražljaje (Donohew in drugi 2000). Ustrahovanje na spletu vzbudi pri ljudeh z visoko potrebo po vznemirjenju dražljaje, s katerim pridejo do želenega zadovoljstva.

Ljudje, ki imajo potrebo po vznemirjenju, so poleg tega, da jih privlači nasilna medijska vsebina, bolj dovzetni za izvajanje družbeno nesprejemljivega dejanja in odklonilo obnašanje (Frick in drugi; Vitacco in Rogers; Zuckerman v Slater in drugi 2004). Večjo kot imajo otroci v adolescenci potrebo po vznemirjenju, manj zadržkov imajo pri izvajanju agresivnih dejanj, ki so podkrepljene z nasilnim medijskim izpostavljanjem (Slater in drugi 2004).

2.3 Psihološke težave

Psihološke težave so pri preučevanju ustrahovanja bistvene, saj zaradi njih veliko otrok ustrahuje, ker se počutijo, da jih okolica ne sprejema. Bojijo se, da se bodo drugi znašali nad njimi, zato začnejo z nasilnimi dejanji prvi. Pogosto imajo slabo samopodobo in se z agresivnimi dejanji znašajo nad drugimi (Steer 2010). Psihološke težave se delijo na štiri dimenzije: hiperaktivnost/nepozornost (raven pomanjkanja pozornosti ali hiperaktivnost, za katero so značilni trajni in oslabljeni simptomi nepozornosti, hiperaktivnosti in impulzivnosti), vedenjske težave (vedenjski vzorci posameznika, ki ne sovpadajo z družbenimi normami in zlorablajo pravice drugih), čustvene težave (neskladni razpoloženski ali čustveni odzivi z neprimernim obnašanjem na dražljaje), in težave z odnosi med vrstniki (otroci, ki občutijo težave pri sklepanju prijateljstev in druženju z vrstniki so izpostavljeni povečanemu tveganju za številne psihosocialne izide) (COPMI).

Ybarra in Mitchel v svoji raziskavi o spletnem ustrahovanju mladostnikov pravita, da kljub pomanjkanju raziskav o mladini in »online« ustrahovanju lahko literaturo, ki se nanaša na »offline« ustrahovanje uporabimo za pojasnjevanje povezav »online« ustrahovanja. Tako online kot offline ustrahovanje je zakoreninjeno v agresiji, čeprav je nadlegovanje (bullying)

po navadi definirano kot nastopanje proti nekomu znanemu. Pomemben faktor je tudi anonimnost, saj ustraševalci nastopajo tudi proti neznanecem (Ybarra in Mitchell 2004).

ADHD (angl. Attention deficit hyperactivity disorder) oziroma po slovensko primanjkljaj pozornosti in motnja hiperaktivnosti, sodita v skupino vedenjskih in čustvenih motenj (Murn 2011). Hiperaktivnost se izraža s pretiranim gibanjem, z nemirom in nenehnim tekanjem naokrog, lahko gre pa le za močnejše poudarjen oz. izrazit otrokov temperament. Motnja se pojavlja pri obeh spolih, pogostejša je pri dečkih. Ne glede na zgodnje pojavljanje je simptomatika bolj izrazita v obdobju med 3. in 7. letom starosti. Za hiperaktivnega otroka je značilna neprimerna, povečana stopnja dejavnosti in razburjenja. Strokovnjaki ugotavljajo, da je večina otrok s hiperaktivnim sindromom in z motnjami pozornosti normalno ali celo nadpovprečno inteligentnih (Viva in drugi 2010).

Otroci z ADHD velikokrat ne uvidijo drugega otroka in ne premorejo dovolj empatije do njega. Prav tako ne zmorejo presoditi posledic svojih dejanj in jim ni jasno, zakaj lahko prepir pripelje do razpada prijateljstva. Drugi otroci hitro ugotovijo, da je eden izmed njihovih vrstnikov težaven, zato se ga začnejo izogibati. Nesprejetost pa lahko v otroku sproži še večjo agresijo, ki jo nato strese nad svojimi sovrstniki in začarani krog je sklenjen (Murn 2011).

Med najbolj pogoste simptome hiperaktivnosti sodijo:

- pretirana gibalna dejavnost,
- nesposobnost koncentracije,
- zmanjšana, kratkotrajna pozornost,
- impulzivnost,
- nemir in spreminjanje aktivnosti – beganje od ene dejavnosti k drugi,
- uničevanje in razbijanje stvari v okolici,
- nagnjenost k nesrečam in poškodbam,
- razdražljivost in napadalnost,
- znaki asocialnega vedenja.

Med možne vzroke danes sodijo predvsem štirje ključni:

- minimalna možganska poškodba (zapleti pred in med porodom) in posledično moteno delovanje možganov;

- dednost (pri določenem odstotku otrok imajo enake ali podobne težave tudi starši ali ožji družinski člani),
- preobremenjenost in stres,
- ekološki dejavniki - vplivi iz nevarnega, onesnaženega okolja, med katere sodijo predvsem zastrupitve s svincem, z različnimi kemikalijami, s konzervansi, z barvili, aditivi in podobno (Viva in drugi 2010).

Ker je spletno ustrahovanje eno od področij tradicionalnega ustrahovanja, sklepam, da so značilnosti obeh oblik ustrahovanj povezane. Kandel Englander v knjigi Razumevanje nasilja utemelji, da je ena od lastnosti ADHD agresija, ki je hkrati tudi najbolj relevantna za razpravo. Taki otroci imajo povečano nagnjenje k agresiji sovrstnikov in imajo večje možnosti, da so vpleteni v prepire, ter da imajo probleme na igriščih kot njihovi sovrstniki. To se še posebno nanaša na fante (Boyajian in drugi; Tretuting in Hinshaw v Kandel Englander 2006). Nekatere raziskave poročajo, da takšna agresija pri hiperaktivnih otrocih napove kasnejše nasilje.

Nekatere psihološke težave pri otrocih so prehodne, trajajo lahko le nekaj let in nimajo dolgoročnih vplivov. Hiperaktivnost pri otrocih pa vpliva na to, kakšen bo postal odrasel človek; vpliva tudi na nasilje in kriminal (L. Ellis in Hughes; M. Walker; Weiss; Young v Kandel Englander 2006). Izkaže se, da hiperaktivnost vpliva na toliko vidikov otrokovega življenja, da se pokažejo posledice dolgoročnega delovanja, če otroka ne zdravimo oz. mu pomagamo. Tak otrok bo s težavo sklepal prijateljstva. Zaradi impulzivnosti, agresivnega obnašanja, pretirane aktivnosti in nezmožnosti koncentracije za dano nalogo so tudi neprimerni soigralci. Zato ni nenavadno, da se ostali otroci izogibajo hiperaktivnega posameznika (Hubbard in Newcomb v Kandel Englander 2006) ali da jim z njim ne uspe vzpostaviti bližnjega odnosa. Zaradi teh težav pa se mladostnik odzove na neprimeren način, z ustrahovanjem.

Otroci z ADHD sindromom imajo pogosto vedenjske težave, (Barkley in Brown v Unnever in Cornell 2003), ki povečajo tveganje, da ustrahujejo žrtev ali so do nje agresivni. Ker veliko hiperaktivnih otrok izkazuje agresijo in imajo relativno visoko stopnjo vedenjskih motenj (Conduct Disorder) (25 %) ter nasprotovalno kljubovalno motnjo (Oppositional Defiant Disorder) (33 %), so bolj nagnjeni k zapletu v nasilno obnašanje. Ostali simptomi, ki povzročajo ustrahovanje pri hiperaktivnih otrocih, so slabša zmožnost socializacije (ang. poor

social skills), tesnoba, depresija, slaba samopodoba (Barkley in Brown v Unnever in Cornell 2003).

Hiperaktivnost, nezmožnost koncentracije, impulzivnost in nizka stopnja empatije so lastnosti ali težave, ki izvirajo iz otroštva (Shariff 2008). Pri spletnem ustrahovanju imajo take osebe več potenciala, da bodo ustrahovale, saj se ustrahovalec in žrtev ne vidita iz obraza v obraz je občutek empatije še toliko manjši, saj ustrahovalec ne vidi odziva žrtve in ustrahuje brez slabe vesti.

V raziskavi “**Bullying, Self-Control and ADHD**” (Unnever in Cornell 2003) so preiskovali vpliv nizke samokontrole in ADHD med ustrahovalci in žrtvami ustrahovanja. Hiperaktivnosti niso merili z vprašalnikom SDQ, pač pa so otroke vprašali, ali jemljejo zdravila proti ADHD. Ugotovili so, da otroci, ki se že zdravijo z zdravili proti hiperaktivnosti, vseeno bolj pogosto postanejo ustrahovalci ali žrtve ustrahovalcev. Povezavo med hiperaktivnostjo in ustrahovanjem razložijo z nizko samokontrolo, saj so odkrili močno povezavo med nizko samokontrolo in hiperaktivnostjo. Učenci, ki so poročali, da jemljejo zdravila za hiperaktivnost, so bolj pogosto poročali tudi, da imajo nizko samokontrolo. Ker ima veliko hiperaktivnih otrok probleme z agresivnim vedenjem, in se pri njih relativno visoko pojavljajo vedenjske težave (Brown in drugi v Unnever in Cornell 2003), so pogosteje vpleteni v nasilno obnašanje. Nadaljnje so ugotovili, da je 12% učencev, ki jemljejo zdravila proti hiperaktivnosti, ustrahovalo druge vsaj 2 do 3-krat na mesec.

Druga dimenzija psiholoških težav so vedenjske težave. To so prepoznavne težave posameznika, ki se ni prilagodil družbenim normam in je zlorabil pravice drugih (Larmar in Gatfield v COPMI). Vedenjske težave so konstanten vzorec obnašanja, ko so osnovne pravice drugih in glavne socialne norme ter ustrezna pravila za njihova leta kršena. So bolj stroga oblika nasprotujoče, kljubovalne motnje (ang. oppositional defiant disorder – ODD) ali z drugimi besedami jih lahko poimenujemo tudi asocialne osebnostne težave.

Da ima posameznik vedenjske težave lahko rečemo, ko se dogajajo dalj časa (vsaj šest mesecev) in ko se ponavljajo. Simptomi se začnejo pojavljati skozi otroštvo ali v najstniških letih. Vedenjske težave se pojavljajo v različnih okoliščinah, tudi doma, v šoli, z vrstniki in z okolico. Otroci z vedenjskimi težavami so pogosto fizično agresivni in kruti do drugih ljudi in živali (Frick in drugi 1993).

Otroci in najstniki, ki imajo vedenjske težave, zelo težko sledijo pravilom in obnašanju, ki je družbeno sprejemljivo. Zato so pogosto označeni kot slabi ali kot prestopniki. Brez ustreznega obravnavanja je veliko najstnikov nesposobnih odrasti in imajo še naprej težave z odnosi (Turgay in drugi 2002).

Najstniki poskušajo svojo jezo in vedenjske težave nadomestiti in »potlačiti« z občutkom moči in kontrole. To potrebo si zadovoljijo s trpljenjem drugih ljudi, ki jih ustrahujejo. Vseeno občutijo neko empatijo do njih, saj se večkrat izgovarjajo, da so jih žrtve ustrahovanja same izzvale. Vseeno pa so najstniki, ki redno ustrahujejo druge, v večini primerov kljubovalni, asocialni, nasprotujejo pravilom odraslih in kršijo šolski pravilnik, kar kaže na njihove vedenjske težave (Batsche in Knoff 1994; Olweus 1993).

Vzroki za vedenjske težave so še dokaj neraziskani, vseeno pa so se že pojavile nekatere teorije, ki težave pojasnjujejo: lahko so povezani s temperamentom otroka in odzivom družine na ta temperament, v nekaterih primerih so lahko podedovane, lahko so posledica fizičnih vzrokov ali pa so posledica kemičnega neravnovesja v možganih (Johnston 2009).

Čustvene težave in motnje so izraz šibkosti asimilacije in čustvenih procesov, vedenjske pa poleg nestabilnosti čustvovanja tudi težav v prilagajanju. Anksioznost povezuje s čustvenimi težavami in nevodljivost z vedenjskimi težavami (Kobolt 2011).

Tretja dimenzija psiholoških težav so čustvene težave. Kauffman poda definicijo, da so otroci s čustvenimi težavami tisti, ki se na okolje kronično odzivajo izrazito neprimerno. K temu dodajmo še vpliv okolja – takšno vedenje okolje vznemirja in moti, zato postanejo tudi odzivi do otroka nestrpni in odklonilni (Kauffman v Kobolt 2011).

Simptomi, po katerih prepoznamo čustvene težave so slaba volja, strah pred neuspehom, pretirana sramežljivost, preobčutljivost, izostajanje od pouka, negativizem, izogibanje delu, zamujanje, oviranje drugih, težave pri sodelovanju, iskanje pozornosti, fizična agresija, klepetanje, brezdelje, pretirana odvisnost od odraslih, pomanjkanje koncentracije (Kobolt 2011).

V raziskavi »**The Association Between Direct and Relational Bullying and Behaviour Problems among Primary School Children**« (Wolke in drugi 2000) so analizirali povezavo med neposrednim in posrednim ustrahovanjem in problematičnem obnašanjem med osnovnošolskimi otroki. V raziskavi so odkrili, da so otroci, ki so ustrahovali druge neposredno, imeli signifikantno večje vedenjske težave, več težav s

hiperaktivnostjo/nepozornostjo, več težav z odnosi med vrstniki in dosegli so manj točk pri pro-socialnem vedenju. Podobne ugotovitve so našli tudi pri otrocih, ki so ustrahovali posredno. Ugotovili so tudi, da imajo otroci, ki so hiperaktivni in ki ustrahujejo, povečano tveganje za vedenjske težave, ter da so hiperaktivni otroci v največji meri ustrahovalci ter ustrahovalci in hkrati žrtve.

Četrta dimenzija psiholoških težav so težave z odnosi med vrstniki. Mladostništvo je proces osamosvajanja. To pomeni, da se posameznik vse bolj ločuje od družine in se na drugi strani vključuje v skupine vrstnikov. Vrstniki postanejo v obdobju adolescence najpomembnejši agens socializacije. Vrstniška skupina postane mladostniku referenčna, zato se podreja njenim stališčem, pravilom in normam vedenja. Izkušnje pripadnosti vrstniški skupini in potrjevanje posameznika v njej sta osnova za subjektivno zadovoljstvo z življenjem. Kakovost vrstniških, zlasti prijateljskih odnosov v mladostništvu pa naj bi bila tudi najboljši napovednik posameznikovega prilagajanja v prihodnosti (Gorenc 2011).

Vrstniki lahko za mladostnike predstavljajo tudi neugoden razvojni kontekst (norčevanje, zavračanje). Kopičenje takih izkušenj lahko vodi do povečane anksioznosti, izogibanja vrstnikov, socialne pasivnosti in nizke socialne pristojnosti v vrstniških odnosih. Otroci, ki pogosto izražajo agresivno vedenje, so manj priljubljeni med vrstniki. Agresivno vedenje v tem obdobju je dejavnik tveganja za kasnejše vedenjske težave, povezano je z nizkim šolskim uspehom, uporabo drog in mladostniško delinkventnostjo. V poznem otroštvu imajo otroci vse več socialnih strahov: strah pred zafrkavanjem, vrstniškim zavračanjem, socialno neprimernim vedenjem, pred tem, da bi bili drugačni od vrstnikov. Vendar pa v tem obdobju kažejo strahove manj odkrito kot npr. v predšolskim obdobjem. Imajo tudi že nekatere učinkovite strategije za nadzor nad doživljanjem in izražanjem predvsem negativnih čustev (sprememba mišljenja ali situacije). Otrokove temeljne sposobnosti in vzorci vedenja se v srednjem otroštvu izoblikujejo v razmeroma dosledno obliko, ki vztraja v pozno otroštvo, mladostništvo in odraslost (Gorenc 2011).

Harmon je ugotovil, da je internet priskrbel najstnikom veliko možnosti za socialno krutost med vrstniki (Harmon v Shariff in Hoff 2007). Le-ta ima korenine v tradicionalnem ustrahovanju, kar bom uporabila tudi v naslednjih argumentacijah.

Raziskave o ustrahovanju v šolah so identificirale tri skupine najstnikov, ki so vključeni v situacije ustrahovanja: ustrahovalci, žrtve in tisti, ki ustrahujejo in so ustrahovani. Vsako skupino pa določajo različne psihološke značilnosti. Tisti, ki ustrahujejo, imajo osebne

motnje, **psihološke težave**, imajo pozitivno mnenje o nasilju, hkrati pa jim manjka samozavesti (Olweus v Andreou 2001). Žrtve doživljajo zavrnitev svojih vrstnikov (Perry in drugi; Salmivalli in drugi; Hodges in Perry 1999 v Andreou 2001), niso samozavestni (Schuster v Andreou 2001) ali ekstravertirani (Slee in Rigby v Andreou 2001). Najstniki, ki spadajo v skupino, kjer sami tako ustrahujejo kot so ustrahovani, pa so nevrotični in psihotični (duševne in psihološke težave) (Mynard in Joseph v Andreou 2001) ter imajo slabe socialne stike in samopodobo.

Glede na to, da je za dve skupini, ki pravzaprav izvajata ustrahovanje, značilno, da se jima pripisuje psihološke težave, lahko rečem, da je ena od njihovih posledic tudi spletno ustrahovanje.

Preučevala bom, kot že omenjeno, kako psihološke težave (hiperaktivnost, čustvene težave, vedenjske težave in težave z vrstniki) in potreba po vznemirjenosti vplivajo na spletno ustrahovanje. Iz zgornje razprave sem izluščila naslednje hipoteze, argumentacija pa je vključena že v teoretično razpravo.

H1: Večje kot so psihološke težave posameznika, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

H1a: Bolj kot je posameznik hiperaktiven, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

H1b: Več kot ima posameznik čustvenih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

H1c: Več kot ima posameznik težav z vrstniki, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

H1d: Več kot ima posameznik vedenjskih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

H2: Večja kot je posameznikova potreba po vznemirjenju, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

3 EMPIRIČNI DEL

3.1 Metoda zbiranja podatkov, opredelitev enot analize in vzorca

Zbiranje podatkov je potekalo v okviru predmeta Raziskovalni seminar (pod mentorstvom dr. Gregorja Petriča na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani, v šolskem letu 2011/12). Za metodo zbiranja podatkov smo v okviru lastnih raziskovalnih nalog snovali vprašalnik, za katerega smo sami zbirali podatke. Vprašalnik je vključeval tudi druge vidike

delovanja na spletu, tako da je pri zbiranju podatkov sodelovalo več študentov družboslovne informatike.

Hipoteze sem raziskovala na slovenskem vzorcu mladostnikov. Za vzorčni okvir sem vzela ne slučajen nabor slovenskih gimnazij in srednjih šol. Skušala sem pokriti vse slovenske regije, zato smo obiskali Gimnazijo Brežice, Gimnazijo Črnomelj, Gimnazijo Domžale, Gimnazijo Idrija, Gimnazijo Jožeta Plečnika, Gimnazijo Kranj, Gimnazijo Ledina in Srednjo šolo Josipa Jurčiča.

Najprej smo za dovoljenje za izvajanje anket prosili ravnatelje gimnazij, nato pa so profesorji sami razdelili vprašalnike v dva različna razreda. Končno število vzorca mladostnikov, ki so sodelovali v anketi, je bilo 336.

Enote analize v moji raziskovalni nalogi so mladostniki, stari od 14 do 19 let. Enota analize so bili dijaki srednjih šol ali gimnazij, ki uporabljajo spletno socialno omrežje Facebook, in sicer od prvega do tretjega letnika (saj so četrti letniki v času zbiranja podatkov že zaključili s šolanjem).

Na ustrahovanje preko Facebooka sem se osredotočila, saj ga po podatkih, ki jih lahko dobimo iz Facebooka, uporablja okoli 280.000 mladostnikov, starih od 14 – 19 let in je najbolj uporabljena spletna platforma med mladostniki za komunikacijo in druženje. Tudi naši podatki so razkrili, da mladostniki v veliki večini uporabljajo Facebook. To je spletno socialno omrežje, na katero se lahko brezplačno prijavijo vsi ljudje, ki imajo dostop do interneta. Omogoča ohranjanje stikov med prijatelji, znanci, deljenje slik, video posnetkov, igranje iger, zapise kot so spletni dnevnik in pogovori, na katerega se lahko zapiše in objavlja praktično vse. Prispevke lahko vidijo »facebook« prijatelji, vsi uporabniki FB ali pa uporabnik sam določa za vsakega posebej, kaj bo vidno.

3.2 Demografska struktura vzorca

V vzorcu je oseb ženskega spola več (62,8 %) kot moških (37,2 %). Povprečna starost anketirancev je bila 16,9 (0,94) leta. Najmlajši anketiranec je bil star 14 let, najstarejši pa 19 let. Večina anketirancev (41,4 %) je obiskovala 1. letnik, 26,2 % je bilo dijakov 2. letnika in 28,3 % dijakov 3. letnika. Djakov 4. letnika je bilo zelo malo (le 4,2 %). 14,9 % vseh anketirancev obiskuje Gimnazijo Črnomelj in prav toliko Gimnazijo Jožeta Plečnika. Tema sledi s 14,6 % anketirancev Gimnazija Idrija, nato Gimnazija Domžale s 13,7 %. Najmanj anketirancev je obiskovalo Gimnazijo Novo Mesto (2,7 %).

Anketiranci najpogosteje uporabljajo socialno omrežje Facebook (72,9 %), in sicer večkrat dnevno. Drugo najbolj pogosto obiskano socialno omrežje je Google+ in nato Twitter, ostalih omrežij pa skoraj ne uporabljajo.

Največ anketirancev se je registriralo na Facebook leta 2009, in sicer 47,6 %, 23,2 % se jih je registriralo leta 2008 in leta 2010 19,9 %.

Kar 77,10 % srednješolcev ima zaseben profil (lahko vidijo vsebino njihovega profila lahko vidijo le njihovi prijatelji), med tem ko ima le 2,10 % javni profil.

28 % respondentov ima med 300 in 499 prijateljev, 22,3 % ima med 500 in 700 prijateljev in 20,2 % jih ima med 200 in 299 prijateljev.

4 OPERACIONALIZACIJA IN ANALIZA KVALITETE MERSKIH INŠTRUMENTOV

Sklopi vprašanj so razdeljeni na štiri dele. Na začetku vprašalnika so splošna vprašanja o uporabi socialnih omrežij (katera socialna omrežja dijaki uporabljajo najpogosteje, od katerega leta uporabljajo Facebook, kakšne vrste profil imajo (zasebni, javni, prilagojen), koliko prijateljev imajo. Ti merski inštrumenti niso bistveni za nadaljnjo analizo, vendar so vključeni z namenom olajšati začetek izpolnjevanja vprašalnika, saj bi bilo neprimerno začeti kar z vprašalniki, ki merijo spletno ustrahovanje; tista vprašanja bi bila za začetek prezahtevna in bi preveč eksplicitno kontekstualizirala vprašalnik. Na podlagi teh vprašanj so enote, ki niso primerne za analizo (to so respondenti, ki ne uporabljajo Facebooka), izključene. Nadaljnji merski inštrumenti pa merijo: spletno ustrahovanje, potrebo po vznemirjenju in psihološke težave (hiperaktivnost, čustvene težave, vedenjske težave in težave z vrstniki).

4.1 Spletno ustrahovanje

Gre za koncept, ki ga je težavno meriti na izvajalcih ustrahovanja, saj gre za družbeno nezaželeno dejavnost. Za merjenje koncepta spletno ustrahovanje v literaturi nisem zasledila merskih inštrumentov, ki bi jih lahko uporabila v naši raziskovalni nalogi. Našla sem inštrumente za druge koncepte, ki sem jih lahko prilagodila svojim potrebam.

Spletno ustrahovanje sem se odločila meriti na dva načina, ker sem predvidevala, da bom zaradi kompleksnosti koncepta pri merjenju dobila določene merske napake. Poleg tega sem predvidevala, da subjekti ustrahovanja v anketi ne bodo zlahka priznali, da izvajajo različne oblike ustrahovanja, zato v prvem inštrumentu merim stališče do spletnega ustrahovanja, v drugem pa aktivnost oziroma izvajanje spletnega ustrahovanja.

Prvi merski inštrument je bil povzet po Vandeboschu (2009), ki je meril spletno ustrahovanje s poudarkom na vdoru v e-poštni nabiralnik in v profile spletne strani. Preoblikovala sem ga tako, da se nanaša le na Facebook. Prvi merski inštrument meri stališča do spletnega ustrahovanja. Merski inštrument za merjenje spletnega ustrahovanja temelji na strinjanju oz. nestrinjanju glede obnašanja in dejanj, ki se jih mladostniki poslužujejo na socialnih omrežjih. Anketiranec poda le svoje strinjanje s trditvami in ne odgovarja direktno o svojem obnašanju. Iz tega stališča izhajam, da tisti, ki izraža pozitivno stališče do oblik ustrahovanja, zelo verjetno tudi sam izvaja oz. je naklonjen izvajanju takšnega ustrahovanja. To mi je omogočilo, da sem uspela meriti spletno ustrahovanje brez, da bi ta dejanja posebili na anketiranca. Drugi merski vprašalnik pa meri koncept ustrahovanja na zelo neposreden način. Vprašalnik je verjetno manj zanesljiv, saj so respondenti nagovorjeni z direktnimi vprašanji o njihovem morebitnem prestopnem obnašanju na spletu, kjer pa se kot rečeno lahko pojavi učinek družbeno nezaželenih odgovorov. V anketnem vprašalniku sem zaradi boljše preglednosti ta merski inštrument razdelila na dva dela (V6 na V6.1 in V6.2).

Tabela 4.1: V5 – Spletno ustrahovanje - stališča - deskriptivne statistike in faktorska analiza

Kako naslednje trditve veljajo zate ...	Faktor 1	Faktor 2	Komunaliteta	Povprečje	Std. odklon
V5a - Na mojem FB profilu si nekateri ljudje zaslužijo, da se norčujejo iz njih.	0,640		0,410	1,93	1,08
V5b - Pošiljanje sporočil iz tujega FB profila v njihovem imenu ni sporno (npr. ko se nekdo pozabi odjaviti).		0,576	0,331	1,61	0,99
V5c - Nič ni narobe s tem, da imaš lažen profil na FB.		0,553	0,306	1,88	1,1
V5d - Objavljanje statusov zaupne narave na FB ni sporno.		0,464	0,215	1,86	0,98
V5e - Skupine na način: 'Če zberemo 100 članov mora oseba X narediti Y' se mi zdijo zabavne.		0,4	0,16	1,93	1,02
V5f - Če se nekomu na Facebooku posmehujejo, si je za to sam kriv.	0,608		0,370	2,18	1,03
V5g - Uživam, ko vidim, da koga osramotijo na njegovem Facebook profilu.	0,735		0,540	1,63	0,88
% pojasnjene variance (Cronbachov koeficient)	43,999 (0,692)	25,329 (0,567)			
Skupaj	336				

Glede na rezultate deskriptivnih statistik se nisem odločila za izločanje posameznih indikatorjev. Najbolj kritični so bili indikatorji »V5b – Pošiljanje sporočil iz tujega FB profila v njihovem imenu ni sporno (npr. ko se nekdo pozabi odjaviti)«, »V5c – Nič ni narobe s tem,

da imaš lažen profil na FB« in »V5g – Uživam, ko vidim, da koga osramotijo na njegovem Facebook profilu«. V vseh primerih se je kazala asimetrija v desno.

Faktorska analiza in Cronbachov koeficient zanesljivosti

Faktorski model sem najprej ocenila z izračunom komunalitet, ki predstavljajo delež variance spremenljivke, ki ga pojasnimo s skupnimi faktorji.

Faktorska analiza je sprva pokazala dve dimenziji stališčnega koncepta spletnega ustrahovanja, ki sem ju za nadaljnjo analizo oblikovala v dve sestavljeni spremenljivki. Prva nakazuje, da spletni ustrahovalci uživajo v tem, ko se nekdo znajde v neprijetni situaciji (da se nekdo norčuje iz njih/se mu posmehujejo/ga osramotijo – indikatorji V5a, V5f, V5g), zato bom to dimenzijo poimenovala »norčevanje« (vrednost Cronbachovega koeficienta, ki meri zanesljivosti merskega inštrumenta in pojasnjene variance je visoka 43,999 (0,692). Druga dimenzija se nanaša na zlorabo virtualne identitete drugega in zlorabo njegovih podatkov (pošiljanje sporočil iz drugega profila/objavljanje statusov zaupne narave/uporabljeni lažni profil – indikatorji V5b, V5c, V5d, V5e); to dimenzijo sem poimenovala »zloraba«. Cronbachov koeficient zanesljivosti je pri »zlorabi« sicer na spodnji meji, vendar je zanesljivost sprejemljiva 25,329 (0,567).

Pred pregledom deskriptivnih statistik merskih inštrumentov, sem indikatorje, pri katerih je bilo to potrebno, že rekodirala (v tabelah so označene kot (R)).

Tudi pri naslednjem merskem inštrumentu sem v primerjavi s pilotsko študijo indikatorje preoblikovala le za uporabnike Facebooka. Nagovor za merski inštrument V6 se glasi: *»Prosimo te, da na njih odgovoriš na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Nikoli« in 5 »Zelo pogosto«.*

Pri tem merskem inštrumentu lestvica temelji na pogostosti izvajanja dejanja in se nanaša na izvajanje dejanj anketiranca samega. Sestavljen je iz različnih indikatorjev - eni so prirejeni iz obstoječih lestvic, eni so ustvarjeni na novo. Drugi del tega merskega inštrumenta sem sestavila sama na podlagi komentarjev na predavanjih, ter sem ga dodala naknadno, šele po pilotski študiji. Vzela sem lestvico pogostosti, kar morda ni bilo najbolj primerno, saj so se rezultati izkazali za zelo asimetrične. Že pri pilotski študiji sem opazila, da so indikatorji, ki se direktno nanašajo na dejanja respondentov, prestrogo zastavljeni in smo dobili zelo asimetrično porazdelitev odgovorov pri posameznih indikatorjih.

Tabela 4.2: V6 – Spletno ustrahovanje - aktivnosti/izvajanje - deskriptivne statistike in faktorska analiza

Ali si v zadnjem letu na Facebooku...	Delež (%)	Std. Odklon
V6a – Objavil/a sliko svojega znanca, obdelano v Photoshopu?	11,3	0,787
V6b – Objavil/a posnetek znanca, da bi se drugi ob tem zabavali?	7,8	0,662
V6c_rec – Premislil/a, če boš s svojo objavo koga prizadel/a?	64,3	1,294
V6d – Ustvaril/a FB skupino o nekom z namenom da ga bo sram?	1,2	0,271
V6e – Objavil/a neresnične informacije o drugi osebi?	1,8	0,335
V6f_rec – Prijavil/a neprimerno vsebino?	98,1	0,725
V6g – Objavil/a posnetek znancev, v katerem pride do pretepa?	0,6	0,256
V6h – Pošiljal/a sporočila, ki vsebujejo nesramno vsebino?	4,8	0,581
V6i – Pošiljal/a povezave z neprijetnimi vsebinami svojim FB prijateljem?	4,8	0,603
V6j – Objavil/a sliko osebe v neprijetnem položaju, da bi se drugi smejali?	6	0,625
V6k – Objavil/a smešen komentar o nekomu, samo da bi se drugi zabavali?	29,8	1,073
V6l – Objavil/a žaljiv komentar o nekomu?	7,5	0,716
V6m – Pripravil/a nekoga drugega, da je pošiljal žaljiva sporočila svojim FB prijateljem?	3	0,423
V6n – Objavil/a sporočilo, zato da bi branil/a sebe ali koga drugega?	22,1	0,919
V6o – Ustanovil/a skupino/profil in pisal/a v imenu osebe, da bi to osebo v neprijeten položaj?	1,8	0,355
V6p – Vključil/a sliko osebe v anketo, kjer ostali glasujejo za najbolj grdo/debelo/ipd. osebo?	1,8	0,371
V6r – Uporabil/a osebne informacije in skrivnosti neke osebe (npr. o končanju razmerja) da bi jo osramotil/a?	0,6	0,258
V6s – Objavil/a fotografijo/video, za katero vaš FB prijatelj ne bi želel, da je javno vidna?	3,6	0,524
Skupaj	336	

Asimetričnost sem skušala ublažiti z blažjimi vprašanji, vendar sem še vedno dobila dokaj asimetrične odgovore (natančneje asimetrijo v desno; večina respondentov je odgovorila z manjšimi vrednostmi, v našem primeru to pomeni, da ne ustrahujejo veliko). To je po pričakovanjih, saj tudi raziskave kažejo, da je spletno ustrahovanje manjšinski pojav. Kasneje sem vse indikatorje seštela v sestavljene spremenljivke. Indikatorje, ki so obrnjeni, sem rekodirala, da imajo enaki pomeni enako visoke vrednosti. Označeni so z »_rec«.

Ne glede na to, da so indikatorji zelo asimetrično porazdeljeni, se za izločanje le-teh na podlagi asimetrije nisem odločila, saj je koncept, ki ga ti indikatorji merijo, tudi dejansko zelo asimetrično porazdeljen. Tudi v resničnem življenju so posamezniki, ki se tako obnašajo, redki. Pri računanju povprečja sem seštela frekvence, na katere so anketiranci odgovorili z včasih, pogosto in zelo pogosto. Iz analize pa sem umaknila indikatorje »V6a – Objavil/a sliko svojega znanca, obdelano v Photoshopu?«, »V6f_rec – Prijavil/a neprimerno vsebino?«, »V6g – Objavil/a posnetek znancev, v katerem pride do pretepa?«, »V6k – Objavil/a smešen komentar o nekomu, samo da bi se drugi zabavali?« in »V6n – Objavil/a sporočilo, zato da bi branil/a sebe ali koga drugega?«, saj sem po premisleku dognala, da vsebinsko niso najbolj primerni, saj ne merijo koncepta spletnega ustrahovanja. Še najbolj simetrično razporejen je indikator »V6c_rec – Premislil/a, če boš s svojo objavo koga prizadel/a?«, ki tudi edini meri pozitivno aktivnost, za razliko od ostalih, ki merijo negativno.

4.2 Potreba po vznemirjenju (ang. Sensation Seeking)

Merski inštrument je povzet po merskem inštrumentu Zuckermana: Impulsive-Sensation-Seeking-Scale oz. ImpSS, s katerim merimo razlike v optimalnem nivoju vznemirjenja. Lestvica vsebuje 40 točk oz. stališč, med katerimi se posameznik odloča po metodi izbire. Indikatorji merijo tako potrebo po vznemirjenju kot impulzivno vedenje, vendar je Zuckerman v svoji dolgoletni praksi ugotovil, da sta si obe dimenziji tega merskega inštrumenta zelo podobni in ju je zato obravnaval skupaj (Zuckerman 1994). Posamezne indikatorje merske lestvice smo prevedli in spremenili odgovore merske lestvice iz nominalne »Drži«, »Ne drži« v ordinalno 5-stopenjsko lestvico. Izmed vseh merskih inštrumentov sem izbrala to lestvico, ker se indikatorji ne nanašajo na nobeno specifično situacijo, temveč so zastavljeni splošno.

Glede na pilotsko študijo in komentarje sem nekatere trditve zgolj skrajšala in priredila tako, da so bolj primerne za dijake, vsebinsko pa indikatorjev nisem spreminjala. Nagovor za merjenje potrebe po vznemirjenju V7 in V8 se glasi: *»Nadaljevali bomo s sklopom vprašanj, ki se nanašajo na vaše navade in doživljanja. Prosim te, da na njih odgovoriš na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 »Popolnoma drži«.*

Tabela 4.3: V7 in V8 – Potreba po vznemirjenju– deskriptivne statistike in faktorska analiza

	Faktor 1	Faktor 2	Komunaliteta	Povprečje	Std. odklon
V7a - Vsakdanjih opravil se običajno lotim brez pretiranega predhodnega načrtovanja.				3,14	0,890
V7b - Stvari pogosto delam brez premisleka.				2,56	0,941
V7c - Za podrobnosti pri načrtovanju ne porabim dosti časa.				2,96	0,921
V7d - Rad /a imam nove in vznemirljive izkušnje, čeprav so malo strašljive.	0,524		0,275	3,59	0,920
V7e_rec - Preden se lotim zahtevnega dela, se dobro pripravim.				2,59	0,860
V7f - Rad/a bi se odpravil/a na potovanje brez predhodno načrtovanih poti.		0,596	0,355	3,13	1,181
V7g - Uživam, ko se znajdem v novih situacijah, kjer se razpleta ne da predvideti.		0,632	0,399	3,15	0,831
V7h - Stvari rad/a počnem že zaradi samega vznemirjenja.	0,649		0,421	3,39	0,904
V7i - Pogosto spreminjam interese.				2,88	0,994
V8a - Včasih rad/a počnem stvari, ki so sicer nekoliko zastrašujoče.	0,737		0,543	2,93	1,067
V8b - Vse bi želel/a poskusiti vsaj enkrat.	0,673		0,453	3,19	1,134
V8c_rec - Ne želim si življenja z veliko potovanji.				4,40	0,867
V8d - Včasih za zabavo naredim kaj 'norega'.	0,583		0,34	3,53	0,955
V8e - Rad/a raziskujem neznane kraje, čeprav se ob tem lahko izgubim.		0,516	0,266	3,44	1,033
V8f_rec - Raje imam prijatelje, ki so predvidljivi.				2,81	0,816
V8g - Pogosto me nove vznemirljive stvari tako zanesejo, da ne pomislim na možne zaplete.		0,456	0,208	2,92	0,933
V8h - Sem oseba, ki naglo reagira.				2,99	1,001
V8i - Rad/a imam 'divje' zabave.	0,5		0,25	3,30	1,156
% pojasnjene variance (Cronbachov koeficient)	38,028 (0,778)	30,698 (0,625)			
Skupaj	329				

Odgovori pri indikatorjih niso bili asimetrično razporejeni. Izstopa le indikator »V8c_rec - Ne želim si življenja z veliko potovanji«, ki je asimetričen v levo, kar pomeni, da si večina anketirancev želi življenja z veliko potovanji. Na podlagi tega sem se odločila, da ta indikator pred nadaljnjo analizo izločim. Tudi tu sem obrnjene indikatorje rekodirala, da imajo enaki pomeni enako visoke vrednosti (»_rec«).

Faktorska analiza in Cronbachov koeficient zanesljivosti

Faktorska analiza je sprva pokazala dve dimenziji spremenljivke znotraj koncepta potrebe po vznemirjenosti. Glede na indikatorje v prvi dimenziji merskega inštrumenta, bi lahko rekla, da gre za nove izkušnje, vznemirljiva in zastrašujoča dejanja in »divje in nore« aktivnosti (V7d, V7h, V8a, V8b, V8d, V8i), zato bom to dimenzijo poimenovala »drznost«.

Indikatorji v drugi dimenziji merskega inštrumenta pa se bolj nanašajo na potovanja in vznemirljivost, ki jo prinesejo nenačrtovane aktivnosti (V7f, V7g, V8e, V8g); to dimenzijo bom poimenovala »spontanost«.

Razporeditev indikatorjev glede na ta dva faktorja sem primerjala z Zuckermanovo originalno verzijo merskega inštrumenta, ki jo sestavljajo indikatorji impulzivnosti in potrebe po vznemirjenosti. Izkaže se, da prvi faktor zajame zgolj indikatorje, ki merijo potrebo po vznemirjenju, med tem ko pri drugemu faktorju polovica indikatorjev meri tudi impulzivnost. Tudi pri sestavljanju skupnih spremenljivk iz indikatorjev merskih inštrumentov sem ti dve dimenziji upoštevala in tako ustvarila dve spremenljivki.

Merski inštrument meri torej dve latentni dimenziji. Za prvo dimenzijo merskega inštrumenta, drznost, je faktorska analiza pokazala nekoliko boljše rezultate (Cronbachov koeficient in komunalitete imajo pri drugi dimenziji nižje vrednosti), a sta pri obeh dimenzijah koeficienta dovolj visoka, da lahko rečemo, da sta merska inštrumenta zanesljiva; 38,028 (0,778) pri »drznosti« in 30,698 (0,625) pri »spontanosti«. Upoštevala sem, da imajo indikatorji vrednost komunalitet višjo od 0,2, vrednosti faktorskih uteži pa so višje od 0,4. Nekatere indikatorje, ki so imeli nizko komunaliteto, sem izločila.

4.3 Psihološke težave

V diplomski nalogi sem uporabila **SDQ - vprašalnik težav in prednosti** (ang. Strengths and Difficulties Questionnaire), ki je svetovno znan vprašalnik, namenjen meritvi in prepoznavanju vedenjskih ter emocionalnih problemov pri otrocih v adolescenci. Njegova prednost je ta, da je kratek in se ga hitro izpolni. Rezultati SDQ visoko korelirajo z drugimi

vprašalniki o vedenjskih težavah (npr. Child Behavior Checklist). SDQ je sestavljen iz 25 pozitivnih in negativnih vedenjskih lastnosti, ki so razdeljene v 5 kategorij. Te kategorije so čustvene težave, vedenjske težave, hiperaktivnost/nepozornost, težave z odnosi med vrstniki in pro-socialno vedenje. Vsaka lastnost je merjena s točkami od 0 – 2 (0 = »Ni res«, 1 = »Nekako res«, 2 = »Popolnoma je res«), kjer lahko pri vsaki kategoriji zberemo največ 10 točk, kar pa je indikator obsega problemov v vsakem sklopu. Z izjemo pro-socialnega obnašanja, nakazuje več zbranih točk v posamezni kategoriji na več problemov. Največ možnih točk je 40 (seštevek točk za čustvene težave, vedenjske težave, hiperaktivnost/nepozornost in težave z odnosi med vrstniki). Če kakšen odgovor pri posamezni kategoriji manjka, se točke porazdelijo. Če manjka več kot en odgovor, se smatra rezultat za določeno kategorijo (ter tudi skupno število točk) kot manjkajoč (Woods, White 2005).

V raziskavi sem uporabila vse dimenzije po SDQ razen pro-socialnega vedenja (to so hiperaktivnost, čustvene težave, vedenjske težave in težave z vrstniki). V pilotski študiji smo merske inštrumente povzeli iz vprašalnika prednosti in težav (SDQ), jih ločili na iste 4 dimenzije ter merskemu inštrumentu za hiperaktivnost dodali še nekaj indikatorjev iz *Diagnostičnega in statističnega priročnika za psihološke motnje* (Diagnostic and statistical manual of mental disorders, American Psychiatric Association 2000).

Tudi pri psiholoških težavah sem obrnjene indikatorje rekodirala, da imajo enaki pomeni enako visoke vrednosti. Označeni so z »_rec«.

Hiperaktivnost

Merski inštrument za hiperaktivnost smo združili iz dveh inštrumentov (iz SDQ in dodatnega merskega inštrumenta za hiperaktivnost, ki je bil povzet po Diagnostic and statistical manual of mental disorders, American Psychiatric Association 2000).

Hiperaktivnost merijo v SDQ z naslednjimi stališči po lestvici:

- nemiren, zelo aktiven, ne more dolgo ostati pri miru
- konstantno živčen ali se zvija
- z lahkoto preusmerjen od neke stvari, ni skoncentriran
- premisli stvari preden kaj ukrene (meri se ravno obratno)
- izpelje naloge do konca, ima dobro pozornost (meri se ravno obratno).

Prvotno so bili merski inštrumenti sestavljeni v obliki tretje osebe, saj je bil vprašalnik namenjen staršem hiperaktivnih otrok. Največjo težavo mi je povzročilo preoblikovanje vprašalnika v obliko, primerno za dijake. Spremenila sem tudi mersko lestvico, ker sem

indikatorje preoblikovala v prvoosebno obliko. Prav tako sem indikatorje preoblikovala tako, da so se nanašali bolj na šolsko in domače okolje, saj so prej spraševali tudi po različnih aktivnostih, ki niso bile primerne za dijake. *Nagovor za merski inštrument V9, ki meri hiperaktivnost, se glasi: Zadnji sklop vprašanj se nanaša na tvoje obnašanje v šoli in obšolskih aktivnostih. Prosimo te, da na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Nikoli« in 5 »Zelo pogosto« oceniš, kako pogosto se znajdeš v naslednjih situacijah.*

Tabela 4.4: V9 – Hiperaktivnost – deskriptivne statistike in faktorjska analiza

	Faktor 1	Faktor 2	Komunaliteta	Povprečje	Std. odklon
V9a_rec - Pri šolskem delu nisem površen/na.		0,437	0,191	2,92	0,992
V9b - Pri šolskih nalogah imam težave z ohranjanjem pozornosti.	0,624		0,39	3,00	1,018
V9c - Ne poslušam, ko me nekdo ogovori.				2,25	0,926
V9d_rec - Dobro premislim, preden kaj storim.		0,455	0,207	2,81	0,937
V9e - Ne sledim navodilom.	0,438		0,192	2,51	0,975
V9f_rec - Zlahka organiziram naloge in aktivnosti.				2,68	1,003
V9g_rec - Pri dnevnih aktivnostih nisem pozabljiv/a.				2,76	1,038
V9h - Ne morem biti dolgo pri miru.				2,81	1,141
V9i - Težko se zberem.	0,626		0,392	2,79	1,118
V9j - Ne uspem dokončati šolskega dela in domačih opravil (domačih nalog, pogovor s starši, delo na računalniku...).	0,637		0,406	2,83	0,968
V9k - Izogibam se sodelovanju pri nalogah, ki zahtevajo mentalni napor (npr. šolske ali domače naloge).	0,634		0,402	2,65	1,012
V9l - Izgubljam stvari, ki so potrebne za aktivnosti (npr. igrače, šolske naloge, svinčnike, knjige, orodja).		0,551	0,304	2,24	1,017
V9m - Zlahka me zmotijo zunanji dražljaji (hrup, okolica, prijatelji...).	0,538		0,289	3,02	1,072
% pojasnjene variance (Cronbachov koeficient)	34,513 (0,755)	23,411 (0,473)			
Skupaj			329		

Odgovori za indikatorje so porazdeljeni dokaj simetrično, saj se vrednosti približno enako odklanjajo od srednje vrednosti. Ker konstant ni, nisem izločila nobenega indikatorja.

Faktorska analiza in Cronbachov koeficient zanesljivosti

Faktorska analiza je pokazala dve latentni dimenziji znotraj koncepta psiholoških težav pri hiperaktivnosti. Prvo dimenzijo pojasnjuje največ indikatorjev, in sicer V9b, V9e, V9i, V9j, V9k, V9m, ki povzemajo predvsem težave s šolskim delom ter težave s koncentracijo in nepremišljenostjo. To dimenzijo bom poimenovala raztresenost.

Indikatorji v drugi dimenziji merskega inštrumenta (V9a_rec, V9d_rec in V9l) pa se bolj nanašajo na nezbranost in nepozornost. To dimenzijo bom poimenovala nezbranost.

Za prvo dimenzijo (»raztresenost«) merskega inštrumenta je FA pokazala zelo dobre rezultate; 34,513 (0,755), pri drugi dimenziji (»nezbranost«) pa so vrednosti komunalitet in Cronbachovega koeficienta na spodnji meji. Zaradi nizke vrednosti Cronbachovega koeficienta; 23,411 (0,473), merski inštrument, ki zajema drugo dimenzijo, ni dovolj zanesljiv za nadaljnjo analizo.

Nekatere indikatorje, ki so imeli nizko komunaliteto, sem izločila.

Čustvene težave

Merski inštrument je v celoti povzet iz vprašalnika prednosti in težav (SDQ). Merska lestvica je 3-stopenjska. Nekatere daljše indikatorje sem zaradi boljšega razumevanja razdelila na dva posamezna indikatorja, nekatere pa sem zaradi polarnosti odgovarjanja preobrnila. Nagovor za V10 se glasi: *»Prosimo te, da oceniš, v kolikšni meri zate držijo navedene trditve. Odgovarjaj na lestvici od 1 do 3, pri čemer 1 pomeni »Ne drži« in 3 »Drži«.*

Tabela 4.5: V10 – Čustvene težave – deskriptivne statistike in faktorjska analiza

	Faktor 1	Komunalitete	Povprečje	Std. odklon
V10a_rec - Redko me kaj skrbi.			2,24	0,731
V10b - Imam mnogo strahov.	0,534	0,285	1,94	0,738
V10c - Ko se srečam s čim novim, sem živčen/na.			2,02	0,656
V10d - Zlahka izgubim zaupanje vase.	0,581	0,337	2,03	0,795
V10e - Pogosto sem nesrečen/na, potr/a ali jokav/a.	0,72	0,519	1,71	0,709
V10f_rec - Ne prestrašim se zlahka.			1,88	0,662
V10g - Pogosto me boli glava ali trebuh ali pa mi je slabo.	0,537	0,289	1,67	0,738
% pojasnjene variance (Cronbachov koeficient)	35,748 (0,681)			
Valid N (listwise)			334	

Indikatorji se porazdeljujejo dokaj simetrično. Indikatorji *»V10a_rec - Redko me kaj skrbi«* ki je malce asimetričen v levo ter *»V10e- Pogosto sem nesrečen/na, potr/a ali jokav/a«* in *»V10g- Pogosto me boli glava ali trebuh ali pa mi je slabo«* so malo asimetrični v desno. Ker vrednosti niso kritične, se za izločanje teh indikatorjev nisem odločila.

Faktorjska analiza in Cronbachov koeficient zanesljivosti

Pri merskem inštrumentu za čustvene težave sem dobila en faktor, kar kaže, da gre v tem primeru za enodimenzionalni merski inštrument. Vrednost Cronbachovega alfe je zadovoljiva, 35,748 (0,681), zato sklepam, da je merski inštrument zanesljiv.

Vedenjske težave

Merski inštrument je povzet iz vprašalnika prednosti in težav (SDQ). Merska lestvica je 3-stopenjska. Zaradi boljšega razumevanja sem nekatere indikatorje razdelila na dva posamezna indikatorja, nekatere indikatorje pa sem zaradi polarnosti odgovarjanja preobrnila.

Nagovor: V11.1. Kako pa naslednji sklop trditev drži zate? Odgovarjaj na lestvici od 1 do 3, pri čemer 1 pomeni »Ne drži« in 3 »Drži«.

Tabela 4.6: V11.1 – Vedenjske težave – deskriptivne statistike in faktorska analiza

	Faktor 1	Komunaliteta	Povprečje	Std. odklon
V11a - Hitro se razjezim.	0,828	0,685	1,96	0,781
V11b - Pogosto se razburim.	0,828	0,685	1,94	0,772
V11c_rec - Običajno naredim, kar odrasli od mene zahtevajo.			1,68	0,697
~~V11d - Pogosto se prepiram z vrstniki.~~			~~1,37~~	~~0,574~~
V11e - Druge znam pripraviti, da naredijo, kar hočem.			1,90	0,672
~~V11f - Pogosto me obtožijo, da lažem ali goljufam.~~			~~1,12~~	~~0,371~~
~~V11g - Včasih doma, v šoli ali drugje vzamem nekaj, kar ni moje.~~			~~1,18~~	~~0,439~~
V11h - Po navadi se držim bolj zase.			1,53	0,617
% pojasnjene variance (Cronbachov koeficient)	68,485 (0,814)			
Valid N (listwise)			334	

Pri merskem inštrumentu za vedenjske težave se trije indikatorja porazdeljujejo asimetrično v desno, in sicer »V11d - Pogosto se prepiram z vrstniki«, »V11f - Pogosto me obtožijo, da lažem ali goljufam« in »V11g - Včasih doma, v šoli ali drugje vzamem nekaj, kar ni moje«, zato sem jih odstranila iz merskega inštrumenta.

Faktorska analiza in Cronbachov koeficient zanesljivosti

Pri merskem inštrumentu za vedenjske težave sem prav tako dobila en faktor, kar kaže, da gre tudi v tem primeru za enodimenzionalni merski inštrument. Cronbachov alfa je zelo visok, merski inštrument je torej zanesljiv; 68,485 (0,814).

Težave z vrstniki

Tudi ta merski inštrument je povzet iz vprašalnika prednosti in težav (SDQ). Merska lestvica je 3-stopenjska. Zaradi boljšega razumevanja sem nekatere indikatorje razdelila na dva posamezna indikatorja, nekatere indikatorje pa sem zaradi polarnosti odgovarjanja preobrnila (reverse).

Tabela 4.7: V11.2 – Težave z vrstniki – deskriptivne statistike in faktorska analiza

	Faktor 1	Komunaliteta	Povprečje	Std. odklon
V11h - Po navadi se držim bolj zase.	0,533	0,284	1,53	0,617
V11i_rec - Na splošno sem priljubljen/a pri vrstnikih.	0,533	0,284	1,71	0,592
~~V11j - Vrstniki me zbadajo ali izsiljujejo.~~			~~1,15~~	~~0,437~~
V11k - Bolje se razumem z odraslimi kot z vrstniki.			1,71	0,650
% pojasnjene variance (Cronbachovkoeficient)	28,388 (0,443)			
Valid N (listwise)	334			

Tabela 21: deskriptivne statistike za V11.2

Pri merskem inštrumentu za težave z vrstniki se indikator »V11j - Vrstniki me zbadajo ali izsiljujejo«, porazdeljuje asimetrično v desno, zato sem ga odstranila iz merskega inštrumenta.

Faktorska analiza in Cronbachov koeficient zanesljivosti

Pri merskem inštrumentu za težave z vrstniki sem dobila en faktor, kar kaže, da gre v tem primeru za enodimenzionalni merski inštrument. Vendar pa Cronbachov alfa v tem primeru ni dovolj visok (28,388 (0,443)), da bi lahko rekli, da je merski inštrument zanesljiv.

Za lažjo preglednost pri nadaljnji interpretaciji rezultatov sem novonastale dimenzije vstavila v naslednjo tabelo 4.8.

4.4. Sestavljene spremenljivke

Tabela 4.8: Sestavljene spremenljivke (dimenzije, ki smo jih dobili iz faktorske analize)

Spremenljivka	Dimenzija spremenljivke	N	Min	Max	Povp.	Std. odklon
Spletno ustrahovanje	Norčevanje (1.)	334	1	5	1,91	0,785
	Zloraba (2.)	335	1	4	1,82	0,675
Spletno ustrahovanje*		333	0	1	0,30	0,184
Potreba po vznemirjenju	Drznost (1.)	333	2	5	3,32	0,707
	Spontanost (2.)	333	1	5	3,15	0,687
Hiperaktivnost		334	1	5	2,8	0,689
Čustvene težave		335	1	3	1,83	0,532
Vedenjske težave		335	1	3	1,95	0,713
Težave z vrstniki		334	2	4	2,62	0,485

* Spletno ustrahovanje – logaritmirana spremenljivka

Sestavljene spremenljivke so izračunane kot seštevek vrednosti posameznih indikatorjev, ki sem jih delila s številom indikatorjev. Sestavljenih spremenljivk nisem naredila iz tistih

merskih inštrumentov (dimenzij), ki so pokazale slabo zanesljivost in niso bile primerne za nadaljnjo uporabo (»nezbranost«).

Pri drugem merskem vprašalniku za spletno ustrahovanje, ki meri aktivnost ustrahovanja, sem zaradi velike asimetrije odgovorov sestavljeno spremenljivko logaritmirala.

Povprečna vrednost skupne spremenljivke stališča do spletnega ustrahovanja pri dimenziji »norčevanje« znaša 1,91, kar pomeni dokaj nizko stopnjo ustrahovanja anketirancev na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni nestrinjanje s trditvami in 5 popolno strinjanje s trditvami. Pri »zlorabi« (druga dimenzija spremenljivke stališča do spletnega ustrahovanja) znaša povprečna vrednost 1,82, kar prav tako pomeni nizko stopnjo ustrahovanja anketirancev. Pri spremenljivki »drznost« (potreba po vznemirjenju, prva dimenzija) je povprečje 3,32, kar je malo več od srednje vrednosti na lestvici od 1 do 5 (kjer 1 pomeni »sploh ne drži« in 5 »popolnoma drži«). Porazdelitev je skoraj simetrična. Tudi pri »spontanosti« (druga dimenzija potrebe po vznemirjenosti) je povprečna vrednost nekaj čez srednjo vrednostjo, in sicer 3,15. Povprečje pri spremenljivki »hiperaktivnost« je 2,8, kar je skoraj sredinska vrednost na lestvici od 1 do 5. Pri spremenljivki »čustvene težave« je povprečje visoko, in sicer 1,83 na lestvici od 1 »ne drži« do 3 »drži«. Povprečje pri »vedenjskih težavah« je 1,59, kar je malenkost več od sredinske vrednosti na lestvici od 1 do 3. Rahla porazdelitev v desno. Tudi pri spremenljivki »težave z vrstniki« je povprečje malenkost več od sredinske vrednosti, in sicer 1,52, na lestvici od 1 do 3.

5 BIVARIATNA ANALIZA

V okviru bivariatne analize sem izračunala korelacije med sestavljenimi spremenljivkami, ki se nanašajo na posamične pojme oz. njihove dimenzije. Iz rezultatov je razvidno, da korelacije med posameznimi spremenljivkami dosegajo relativno visoke vrednosti.

Med dimenzijama stališč spletnega ustrahovanja (»norčevanje« in »zloraba«) obstaja visoka pozitivna korelacija (Pearsonov koeficient: $\rho = 0,392$, sig.<0,001). Do najmočnejše (pozitivne) korelacije prihaja med dimenzijama »drznost« in »spontanost«, ki sem ju dobila znotraj merskega inštrumenta potrebe po vznemirjenosti ($\rho = 0,548$, sig.<0,001). Te korelacije nakazujejo, da oba načina merjenja koncepta spletnega ustrahovanja dajeta kar podobne rezultate.

Tudi med izvajanjem spletnega ustrahovanja in stališčem do spletnega ustrahovanja prihaja do pozitivne korelacije. Med prvo dimenzijo »spletnega ustrahovanja«, »norčevanjem«, in stališčem do spletnega ustrahovanja je $\rho = 0,368$, sig.<0,001, med drugo dimenzijo spletnega ustrahovanja, »zlorabo« in stališčem do spletnega ustrahovanja pa je $\rho = 0,261$, sig.<0,001. Razloge za to lahko pripišemo različnima načinoma merjenja spletnega ustrahovanja. Prvi inštrument je deloval na principu opredelitve strinjanja oz. nestrinjanja z nekaterimi dejanji in situacijami v smislu spletnega ustrahovanja na spletnem socialnem omrežju Facebook. Drugi inštrument pa meri pogostost dejanj, ki jih smatramo za spletno ustrahovanje in se nanašajo direktno na anketiranca samega.

Prav tako prihaja do nekoliko šibkejše korelacije med obema dimenzijama spremenljivke »potrebe po vznemirjenju« in »hiperaktivnosti«, kjer Pearsonov koeficient med prvo dimenzijo potrebe po vznemirjenosti, »drznost«, in »hiperaktivnostjo« znaša $\rho = 0,152$, sig.<0,001, pri drugi dimenziji potrebe po vznemirjenosti, »spontanost«, in »hiperaktivnostjo« je korelacija nekoliko višja, in sicer $\rho = 0,196$, sig.<0,001. Pearsonov koeficient med spremenljivkama »hiperaktivnost« in »vedenjske težave« kaže na pozitivno korelacijo; $\rho = 0,227$, sig.<0,001.

Opazimo torej, da je »hiperaktivnost« statistično značilno povezana s »spletnim ustrahovanjem« in je šibke intenzitete ($\rho = 0,18$, $p < 0,001$). Prav tako sta statistično značilno povezani »spletno ustrahovanje« in »potreba po vznemirjenosti« (pri prvi dimenziji, »norčevanju«, obstaja še najmočnejša povezanost, in sicer Pearsonov koeficient znaša 0,231 pri signifikanci $p < 0,001$).

6 PREVERJANJE HIPOTEZ

Za preverjanje hipotez sem uporabila pristop multiple linearne regresije, pri čemer sem ocenjevala tri modele. V prvem modelu kot odvisna spremenljivka nastopa prva dimenzija stališča do spletnega ustrahovanja, »norčevanje«. V drugem modelu je odvisna spremenljivka druga dimenzija istega inštrumenta, »zloraba«. V tretjem modelu pa uporabim logaritmirano sestavljeno spremenljivko spletnega ustrahovanja, ki meri aktivnost ustrahovanja.

6.1 Pojasnjevanje stališča do »norčevanja«

Regresijski model za odvisno spremenljivko »norčevanje« in neodvisne spremenljivke »drznost«, »spontanost«, »hiperaktivnost«, »čustvene težave«, »vedenjske težave« in »težave z vrstniki«

Prilagojeni R^2 je 0.073, kar pomeni da z neodvisnimi spremenljivkami v regresijskem modelu pojasnimo 7.3% variabilnosti odvisne spremenljivke. O značilnosti prileganja modela podatkom sklepamo na podlagi statistične značilnosti F testa, ki znaša 5,28. Statistična značilnost je manjša od 0,001, kar pomeni, da se model statistično značilno prilega podatkom.

Tabela 6.1: Regresijski koeficienti spremenljivke Norčevanje (Spletno ustrahovanje V5, 1. dimenzija)

	Nestd. koef.		Std. koef	t	Sig.
	B	Std. napaka	Beta		
Konstanta	1,23	0,356		3,458	0,001
(Potreba po vznemirjenju) Drznost	0,149	0,071	0,135	2,085	0,038
(Potreba po vznemirjenju) Spontanost	0,085	0,075	0,075	1,127	0,261
(Hiperaktivnost) Raztresenost	0,175	0,064	0,156	2,724	0,007
Čustvene težave	-0,179	0,084	-0,123	-2,129	0,034
Vedenjske težave	0,041	0,061	0,038	0,667	0,505
Težave z vrstniki	-0,126	0,089	-0,079	-1,42	0,157

a. Odvisna spremenljivka: Norčevanje - Spletno ustrahovanje, dimenzija 1

Standardizirani koeficienti Beta nam razkrijejo smer in moč povezanosti posamezne spremenljivke. Vidimo, da prva dimenzija potrebe po vznemirjenju (»drznost«) pozitivno vpliva na »norčevanje« pri spletnem ustrahovanju. Beta pri »drznosti« je 0,135 in statistična značilnost je manjša od 0,05. Prav tako imajo na »norčevanje« pozitiven vpliv »hiperaktivnost« z Beta 0,156 in statistično značilnostjo manjšo od 0,01. Bolj kot je posameznik »drzen« in »raztresen«, večja je verjetnost, da bo ustrahoval preko spleta. Negativen vpliv na odvisno spremenljivko pa imajo »čustvene težave«, kjer je tveganje dovolj nizko ($p=0.034$). Več kot ima posameznik čustvenih težav, manj verjetno bo izražal pozitivno stališče do spletnega norčevanja.

6.2 Pojasnjevanje stališča do »zlorabe«

Regresijski model za odvisno spremenljivko »zloraba« in neodvisne spremenljivke »drznost«, »spontanost«, »hiperaktivnost«, »čustvene težave«, »vedenjske težave« in »težave z vrstniki«

Prilagojeni R kvadrat v tem modelu ima negativno vrednost (-0,006), kar kaže na neustreznost modela podatkom. Prav tako noben Beta koeficient ni statistično značilen, kar pomeni, da nobena od neodvisnih spremenljivk nima statističnega vpliva na odvisno spremenljivko. Tudi

nadaljnje vrednosti so tako zelo slabe in neuporabne za interpretacijo. Model torej ni primeren za interpretacijo.

Tabela 6.2: Regresijski koeficienti spremenljivke Zloraba (Spletno ustrahovanje V5, 2. dimenzija)

	Nestd. Koef.		Std. Koef	t	Sig.
	B	Std. napaka	Beta		
Konstanta	1,701	0,322		5,277	0
(Potreba po vznemirjenju) Drznost	0,055	0,065	0,058	0,853	0,394
(Potreba po vznemirjenju) Spontanost	-0,057	0,068	-0,058	-0,834	0,405
(Hiperaktivnost) Rztresenost	0,063	0,058	0,065	1,087	0,278
Čustvene težave	-0,096	0,076	-0,076	-1,253	0,211
Vedenjske težave	0,052	0,056	0,055	0,924	0,356
Težave z vrstniki	0,004	0,08	0,003	0,044	0,965

a. Odvisna spremenljivka: Zloraba - Spletno ustrahovanje, dimenzija 2

6.3 Pojasnjevanje izvajanja spletnega ustrahovanja

Regresijski model za odvisno spremenljivko »spletno ustrahovanje« in neodvisne spremenljivke »drznost«, »spontanost«, »hiperaktivnost«, »čustvene težave«, »vedenjske težave« in »težave z vrstniki«

Neodvisne spremenljivke pojasnijo 5,6% variance na spletno ustrahovanje, kar nakazuje na zelo šibak vpliv.

O značilnosti prileganja modela podatkom sklepamo na podlagi statistične značilnosti F testa, ki znaša 4,224. Statistična značilnost je manjša od 0,001 – pri takem tveganju (0,1%) lahko trdim, da se model statistično značilno prilega podatkom.

Tabela 6.3: Regresijski koeficienti logaritmirane spremenljivke Spletno ustrahovanje V6

	Nestd. Koef.		Std. Koef	t	Sig.
	B	Std. napaka	Beta		
Konstanta	0,27	0,067		4,029	0
(Potreba po vznemirjenju) Drznost	0,017	0,013	0,084	1,277	0,202
(Potreba po vznemirjenju) Spontanost	0,013	0,014	0,06	0,886	0,376
(Hiperaktivnost) Rztresenost	0,034	0,012	0,161	2,774	0,006
Čustvene težave	-0,029	0,016	-0,107	-1,819	0,07
Vedenjske težave	0,026	0,012	0,126	2,214	0,028
Težave z vrstniki	-0,011	0,017	-0,037	-0,657	0,512

a. Odvisna spremenljivka: Spletno Ustrahovanje – izvajanje (log)

Vidimo, da nobena od dimenziji potrebe po vznemirjenju ne vpliva statistično značilno na logaritmirano sestavljeno spremenljivko »spletno ustrahovanje«. Pozitiven vpliv na spletno ustrahovanje pa ima »hiperaktivnost«, kjer je $Beta = 0,161$, $sig.<0,001$ in »vedenjske težave«, kjer je $Beta = 0,126$ $sig.<0,05$. Torej bolj, kot je posameznik hiperaktiven in večje kot ima težave z vedenjem, bolj bo ustrahoval preko spleta. Na izvajanje spletnega ustrahovanja imajo marginalno negativen značilen vpliv »čustvene težave« ($Beta=-1,819$, $p=0.07$). Več kot ima posameznik čustvenih težav, manj ustrahuje preko spleta.

7 INTERPRETACIJA REZULTATOV

V nadaljevanju sem poskušala preveriti hipoteze, ki so sestavljene iz odvisne spremenljivke »stališča do spletnega ustrahovanja« oziroma »izvajanje spletnega ustrahovanja« in vseh neodvisnih spremenljivk. Metoda preverjanja je bila linearna regresija. Njen namen je prikazati odnos med dvema ali več variablami, ki ustreza linearni funkciji na podlagi opazovanih podatkov. V modelu imamo eno odvisno spremenljivko in več neodvisnih (pojasnjevalnih) spremenljivk.

Glede na to, da sem se v raziskovalnem delu lotila preučevati pojav, ki je že v osnovi devianten in ne tako pogost, sem po pričakovanjih dobila rezultate, ki so asimetrični v desno, kar pomeni, da so bile vrednosti odgovorov nizke, torej da anketirani dijaki ne ustrahujejo pogosto preko spleta.

H1: Večje kot so psihološke težave posameznika, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

Zaradi širokega spektra psiholoških težav zgornje hipoteze ne morem niti sprejeti niti zavreči. Pod psihološke težave štela hiperaktivnost, vedenjske težave, čustvene težave in težave z vrstniki. Kot argumentiram spodaj, nekatere hipoteze sprejmem (H1a, H1d), nekatere zavrnem (H1b).

H1a: Bolj kot je posameznik hiperaktiven, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

Hipoteza H1a predvideva pozitiven vpliv hiperaktivnosti na spletno ustrahovanje. Bolj kot je posameznik hiperaktiven, bolj pogosto ustrahuje preko spleta. Linearna regresija za oba merska inštrumenta, ki merita spletno ustrahovanje je pokazala, da tak vpliv obstaja, vendar je šibek.

Kot pravi Boyajian in drugi v Kandler Englander (2006), imajo hiperaktivni otroci povečano nagnjenost k agresiji sovrstnikov in imajo večje možnosti, da so vpleteni v prepire (Boyajian in Du Pauletal; Tretuting in Hinshaw v Kandel Englander 2006). Tudi Unnever in Corne pravita, da imajo otroci z ADHD sindromom pogosto vedenjske težave, (Barkley 1998; Brown 2001), ki poveča tveganje, da ustrahujejo žrtev ali so do nje agresivni. Ker veliko hiperaktivnih otrok izkazuje agresijo in imajo relativno visoko stopnjo vedenjskih motenj (Conduct Disorder) (25%) ter nasprotno kljubovalno motnjo (Oppositional Defiant Disorder) (33%), so bolj nagnjeni k zapletu v nasilno obnašanje. Eden od razlogov, zakaj hiperaktivni otroci ustrahujejo sovrstnike je tudi ta, da se niso zmožni vživeti v čustva drugih. Na spletu njihovo ustrahovanje pride le še toliko bolj do izraza, saj se ustrahovalec in žrtev ne vidita iz obraza v obraz je občutek empatije še toliko manjši, saj ustrahovalec ne vidi odziva žrtve in ustrahuje brez slabe vesti.

Naši rezultati nakazujejo, da ima od psiholoških značilnosti hiperaktivnost največji vpliv na izvajanje spletnega ustrahovanja. Indikatorji dimenzije hiperaktivnosti, »raztresenost«, nakazujejo na to, da otroci ne premislijo dvakrat o svojih dejanjih, temveč ukrepajo instinktivno. Vpliv sicer ni visoke intenzitete, kar lahko pripišemo merskemu inštrumentu za spletno ustrahovanje in dejstvu, da preučujemo devianten pojav, vendar so vplivi statistično značilni. Hipotezo sprejemem.

H1b: Več kot ima posameznik čustvenih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

Hipoteza H1b predvideva pozitiven vpliv čustvenih težav na spletno ustrahovanje. In sicer več kot ima posameznik čustvenih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta. Vendar pa je linearna regresija pri obeh merskih inštrumentih, ki merita spletno ustrahovanje pokazala, da gre za negativen vpliv čustvenih težav na spletno ustrahovanje. Beta koeficient pri »norčevanju« je -0,123, sig. < 0.05, pri spletnem ustrahovanju, ki meri stališča pa je Beta koeficient -0,107 pri sig.< 0,1, kar pomeni, da bolj kot so pri mladostnikih prisotne čustvene težave, redkeje ustrahujejo preko spleta.

Rezultati torej nakazujejo, da več kot imajo otroci čustvenih težav, manj bodo ustrahovali. Znaki takšnega obnašanja sicer ustrezajo žrtvam spletnega nasilja, saj je zanje značilno, da izkazujejo večje psihološke težave kot tisti, ki niso ustrahovali (Hasebrink in drugi 2011). Ybarra in Mitchell (2004) pravita, da naj bi imeli ustrahovalci težave z depresijo, nenavadni psihosomatski simptomi in nervozo. Uporaba interneta naj bi jim služila kot kompenzacija

takega obnašanja zaradi psiholoških in socioloških težav (Kraut in drugi v Livingstone in Helsper 2007). V mojem primeru se to ni izkazalo. Sklepam, da se mladostniki, ki imajo čustvene težave, soočajo s problemom nizke samozavesti in morda introvertiranosti, zato se izogibajo dejanjem, ki bi vzbujali pozornost (kot je ustrahovanje). Ker niso dovolj prepričani sami vase in v svoje sposobnosti ter znanje se izogibajo interakciji. Nizka samozavest ter občutki negotovosti pripomorejo k introvertiranosti takih posameznikov in jim niti »online« svet ne predstavlja kompenzacije za interakcijo. Hipotezo zavrnem.

H1c: Več kot ima posameznik težav z vrstniki, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

Hipoteza H1c predvideva pozitiven vpliv težav z vrstniki na spletno ustrahovanje in sicer več kot ima posameznik težav z vrstniki, bolj pogosto ustrahuje preko spleta. Steer (2010) pravi, da veliko otrok ustrahuje, ker se počutijo, da jih okolica ne sprejema. Bojijo se, da se bodo drugi znašali nad njimi, zato začnejo z nasilnimi dejanji prvi. Pogosto imajo slabo samopodobo in se z agresivnimi dejanji znašajo nad drugimi.

V tem primeru je linearna regresija pri obeh inštrumentih za spletno ustrahovanje pokazala negativen vpliv težav z vrstniki na spletno ustrahovanje, vendar ne gre za statistično značilne vplive. Pri tem poudarjam, da je bil merski inštrument za težave z vrstniki po analizah zmanjšan na samo štiri indikatorje, poleg tega pa nam je Cronbachov koeficient pokazal, da merski inštrument ni zanesljiv. Te hipoteze ne morem niti sprejeti, niti zavreči.

H1d: Več kot ima posameznik vedenjskih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

Hipoteza H1d predvideva pozitiven vpliv vedenjskih težav na spletno ustrahovanje in sicer več kot ima posameznik vedenjskih težav, bolj pogosto ustrahuje preko spleta. Linearna regresija je pokazala, da statistično značilen vpliv obstaja le na merskem inštrumentu, ki meri aktivnost spletnega ustrahovanja (in ne stališč), ki pa je sicer nizke intenzitete.

Najstniki poskušajo vedenjske težave in svojo jezo nadomestiti in »potlačiti« z občutkom moči in kontrole. To potrebo si zadovoljijo s trpljenjem drugih ljudi, ki jih ustrahujejo. Vseeno pa so najstniki, ki redno ustrahujejo druge, v večini primerov kljubovalni, nasprotujejo pravilom odraslih, so asocialni in kršijo šolski pravilnik, kar kaže na njihove vedenjske težave (Batsche in Knoff 1994; Olweus 1993). Najstniki z vedenjskimi težavami reagirajo glede na njihov instinkt, zato so ugotovili, da prepoved poveča možnost za tvegano

vedenje (ang. risky-behavior) najstnika. Prepoved pozitivno vpliva na strah, ki povzroči psihično agresijo (ustrahovanje, grožnje) (Harden in Walker v Burke in drugi 2002). Poleg tega med vedenjskimi težavami in hiperaktivnostjo prihaja do statistično značilne povezanosti, zato sklepam, da ti posamezniki, ko pride do ustrahovanja, reagirajo naglo in brez pomisleka.

Znak vedenjskih težav je neprilagodljivost socialnim normam in kršitev pravic drugih ljudi (Batsche in Knoff 1994; Olweus 1993), zato lahko povzamem, da imajo spletni ustrahovalci težave z vedenjem. Ker se otroci z vedenjskimi težavami pogosto razburijo in so nagle jeze, je zato značilen vpliv pri drugem merskem inštrumentu, ki predvideva izvajanje spletnega ustrahovanja in ne pri stališčih do ustrahovanja. Ti otroci nimajo pozitivnih stališč o ustrahovanju, vendar zaradi njihove vzkipljive narave vseeno izvajajo takšno ustrahovanje. Vedenjske težave torej vplivajo na izvajanje spletnega ustrahovanja, vendar pa je vpliv nizke intenzitete.

Dejstvo, ki morda botruje našim rezultatom, je tudi to, da smo anketirali gimnazijce, ki načeloma nimajo vedenjskih težav. Morali bi prilagoditi naš vzorec in se osredotočiti na srednje šole, katere obiskujejo dijaki, ki ga gimnazije niso uspeli priti. Za te bi lahko domnevali, da so imeli že v osnovni šoli slabši učni uspeh, ki bi lahko bil posledica različnih psiholoških težav (kot so hiperaktivnost, vedenjske, čustvene težave in težave z vrstniki).

H2: Večja kot je posameznikova potreba po vznemirjenju, bolj pogosto ustrahuje preko spleta.

Hipoteza H2 predvideva pozitiven vpliv potrebe po vznemirjenju na spletno ustrahovanje. Posamezniki, ki trpijo za nizkim vzburjenjem, iščejo stimulacijo/vznemirjenje pogosto v obliki agresije ali družbeno nesprejemljivega obnašanja, zato da vzpostavijo njihovo stopnjo vzburjenja na optimalno stopnjo (Eyseck v Woods in White 2005). Pri potrebi po vznemirjenosti, znotraj katere sta se pokazali dve dimenziji, drznost in spontanost, le drznost statistično značilno vpliva na stališča do ustrahovanja preko spleta. Kot omenjeno v operacionalizaciji, prva dimenzija (»drznost«) meri dejansko potrebo po vznemirjenosti, med tem ko druga meri impulzivno vedenje. Zuckerman je zaradi podobnosti obe dimenziji sicer obravnaval skupaj, vendar rezultati vseeno nakazujejo na določene razlike.

Ljudje, ki imajo potrebo po vznemirjenju, so poleg tega, da jih privlači nasilna medijska vsebina, bolj dovzetni za izvajanje družbeno nesprejemljivih dejanj in odklonilo obnašanje

(Frick in drugi; Vitacco in Rogers; Zuckerman v Slater in drugi 2004). Večjo kot imajo otroci v adolescenci potrebo po vznemirjenju, manj zadržkov imajo pri izvajanju agresivnih dejanj, ki so podkrepljene z nasilnim medijskim izpostavljanjem (Slater in drugi 2004). Rezultati te raziskave sicer kažejo, da povezanost med pojmom sicer obstaja, vendar je vpliv drznosti na stališče do spletnega ustrahovanja šibek, na izvajanje spletnega ustrahovanja pa odsoten. Vpliv spontanosti pa je na spletno ustrahovanja v celoti odsoten.

8 SKLEP

S prihodom modernih tehnologij, ki nam omogočajo dostop do interneta na vsakem koraku, smo dobili veliko pozitivnih stvari; stalen dostop do informacij, storitev, novic, ljudi, ipd. Pa vendar ima vsaka omenjena stvar tudi negativno plat. Avtorji sporočil smo ljudje, emocionalna bitja, ki delujemo na najrazličnejše načine. Sodobna tehnologija je omogočila nasilnežem in škodoželjnim osebam novo področje delovanja, ki lahko pripelje pri otrocih do resnih posledic, te pa lahko za sabo pustijo psihično nasilje, ki vodijo do slabše samozavesti posameznika, do odpora po druženju, do želje po samo poškodovanju. Pri tradicionalnem ustrahovanju je bila žrtev ustrahovalcu izpostavljena le v šoli. Pri spletnem ustrahovanju pa izstopa lastnost, in sicer nenehna dostopnost žrtve, saj se komuniciranje, ki nam ga internet omogoča, dogaja vse dni v letu, vsako uro v dnevu, in je z novimi tehnologijami vedno prisotno. Vpletenost v ustrahovanje ima lahko posledice v šoli in kasneje v življenju. Študije so razkrile, da če oseba pri mladih letih ustrahuje, zanjo obstaja večja verjetnost, da postane deviantna (Woods in White 2005). Tema o karakternih lastnosti spletnih ustrahovalcev pa je kontroverzna. Nekatere teorije zagovarjajo, da so ustrahovalci brezbrizni in samozavestni, med tem ko jih druge opisujejo kot depresivne in tesnobne. Zato sem v diplomski nalogi želela preveriti, kakšen vpliv imajo tisti psihološki dejavniki, ki jih literatura omenja kot ključne na spletno ustrahovanje.

Namen naloge je bil ugotoviti, kako potreba po vznemirjenju in kako psihološke težave vplivajo na spletno ustrahovanje. Ker sem predvidevala, da anketiranci ne bodo zlahka priznali, da ustrahujejo preko spleta, sem v ta namen naredila dva vprašalnika. Prvi je meril stališča do spletnega ustrahovanja, drugi pa aktivnost takega ustrahovanja.

Faktorska analiza nam je pri stališčih do spletnega ustrahovanja pokazala dve dimenziji, ki sem ju poimenovala »norčevanje« in »zloraba«, in tudi pri potrebi po vznemirjenju smo dobili dve dimenziji; »drznost« in »spontanost«. Na osnovi teoretskega okvirja sem predvidevala, da

bodo ustrahovalci, ki imajo večjo potrebo po vznemirjenju, bolj ustrahovali preko spleta. Marvin Zuckerman pravi, da ustrahovalci, ki imajo nizko stopnjo vznemirjenja, iščejo v okolju dražljaje, ki dvignejo prag njihove vzburjenosti na optimalno raven (Sensation Seeking Theory 1979). Večjo kot imajo otroci v adolescenci potrebo po vznemirjenju, manj zadržkov imajo pri izvajanju agresivnih dejanj, ki so podkrepljena z nasilnim medijskim izpostavljanjem (Slater in drugi 2004). Z linearno regresijo sem preverjala vplive potrebe po vznemirjenosti na spletno ustrahovanje. Izkazalo se je, da le »drznost« vpliva na stališča do spletnega ustrahovanja, poleg tega je vpliv šibek. Vpliv pojasnjevalne spremenljivke se je izkazal za neintenzivnega, a ker je spletno ustrahovanje občutljiv in devianten pojav, sem tudi pričakovala nižje vrednosti odgovorov.

Pri psiholoških težavah sem izhajala iz teze, da otroci, ki povzročajo spletno ustrahovanje in otroci, ki so hkrati žrtve in tudi povzročitelji ustrahovanja ter žrtve spletnega ustrahovanja, imajo večje psihološke težave kot otroci, ki ne ustrahujejo in niso bili žrtve ustrahovanja (Grözig 2011). Glede na SDQ vprašalnik sem psihološke težave razdelila na hiperaktivnost, čustvene težave, težave z vrstniki in vedenjske težave. Pri psiholoških težavah nam je faktorska analiza pokazala dve dimenziji le pri hiperaktivnosti, to sta »raztresenost« in »nezbranost«. Vendar se je merski inštrument za »nezbranost« izkazal za nezanesljivega, zato ga nisem upoštevala v nadaljnji analizi. Linearna regresija je za oba merska inštrumenta, ki merita spletno ustrahovanje pokazala, da vpliv hiperaktivnosti (»raztresenosti«) obstaja, vendar ni visoke intenzitete. Kandel Englander utemelji, da imajo hiperaktivni otroci povečano nagnjenje k agresiji sovrstnikov in imajo večje možnosti, da so vpleteni v prepire ter da imajo večje probleme na igriščih kot njihovi sovrstniki (Englander 2006). Linearna regresija tudi za vedenjske težave pokaže (sicer šibek) vpliv na izvajanje spletnega ustrahovanja. K temu pritrdi trditev, da je znak vedenjskih težav neprilagodljivost socialnim normam in kršitev pravic drugih ljudi (Batsche in Knoff 1994; Olweus 1993). Nadalje, pri čustvenih težavah se je nasprotno od mojega predvidevanja pojavil negativen vpliv na obeh merskih inštrumentih spletnega ustrahovanja, kar pomeni, da večje kot ima posameznik čustvene težave, manj bo ustrahoval preko spleta. Menim, da so otroci, ki imajo take težave, zaprti vase in imajo nizko samozavest, zato se ne želijo izpostavljati na načine, ki bi vzbudili pozornost (kot je ustrahovanje). Merski inštrument za težave z vrstniki pa se je izkazal za nezanesljivega.

Popularnost socialnih omrežij in nove tehnologije so pomagale pri razmahu spletnega ustrahovanja. Otroci, še posebno hiperaktivni, ki niso zmožni veliko empatije in ki ustrahujejo

druge za zabavo, se ne zavedajo, da lahko s svojimi dejanji povzročijo resno škodo žrtvam. Zato bi morali biti z resnostjo fenomena spletnega ustrahovanja seznanjeni tako otroci kot učitelji in starši. Poleg pridobivanja razumevanja o tem, kako poteka ustrahovanje v spletnem okolju, bi morali preučiti tudi strategije, ki jih ustrahovalci uporabljajo. Učitelji, ki bi prepoznali težavne otroke, bi jim morali posvetiti nekoliko več pozornosti in obrazložiti resnost morebitnih posledic. Otrok, ki je tarča takšnega ustrahovanja, pa bi ga bil moral zmožen prepoznati. Otroci in mladi bodo imeli tako boljše znanje o tem, kako naj se na spletu zaščitijo. Ker se niso vsi otroci zmožni sami spopasti z ustrahovalci in ker se je včasih težko zaupati učitelju ali staršem, so potrebni centri pomoči, ki mladostnikom svetujejo, kako se spopasti s spletnim ustrahovanjem. Da bi izvedeli več o temu pojavu, menim, da bi morali raziskati natančne vzroke in povode za ustrahovanje, zato bi bilo na mestu kvalitativno raziskovanje na socialnih omrežjih, po spletnih forumih in slikovnih forumih (ang. imageboard). Spletno ustrahovanje bi sicer lahko zmanjšali s pomočjo dodatnih pravil, cenzure, kazni, ukinitve anonimnosti, vendar ta način dolgoročno ne bi bil učinkovit in bi negativno učinkoval na druga področja uporabe interneta, zato se mi zdi edina rešitev večje osveščanje o takem ustrahovanju, o škodljivih posledicah spletnega ustrahovanja ter predstaviti tovrstnega vedenja kot slabega in nemoralnega s pomočjo raznih programov.

9 LITERATURA

American Psychiatric Association. 2000. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th. ed., text rev.)*. Washington: American Psychiatric Association.

Andreou, E. 2001. Bully/victim problems and their associated with coping behaviour in conflict peer interactions among school-aged children. *Educational Psychology* (21): 59–66.

Batsche, G. M. in Knoff. 1994. Bullies and their victims: Understanding a pervasive problem in the schools. *Psychology Review* 23 (2): 165–174.

Belsey. 2011. *Always on? Always Aware!* Dostopno prek: <http://www.cyberbullying.org/> (10. november 2011).

Children of Parents with a Mental Illness. 2013. *Young people – Strengths and difficulties*. Dostopno prek: http://www.copmi.net.au/ee/youth/strengths_difficulties.html (13. maj 2013).

Donohew, Lewis, Rick Zimmerman, Pamela S. Cupp, Scott Novak, Susan Colon in Ritta Abell. 2000. Sensation seeking, impulsive decision-making, and risky sex: implications for risk-taking design of interventions. *Personality and Individual Differences* (28): 1079–1091.

Erdur Baker, Ozgur. 2010. Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society* 12 (1): 109–125.

Frick, J. Paul, Yolanda Van Horn in Benjamin B. Lahey, ur. 1993. *Oppositional defiant disorder and conduct disorder: A meta-analytic review of factor analyses and cross-validation in a clinic sample*. Dostopno prek: http://www.wpic.pitt.edu/research/famhist/PDF_Articles/Elsevier/STR%205.pdf (14. maj 2013).

Geenen R., van Middendorp H. 2006. The ostrich strategy towards affective issues in alexithymic patients with fibromyalgia. *Patient Education and Counseling* 60 (2): 97–99.

Hasebrink, Uwe, Anke Görzig, Leslie Haddon, Veronika Kalmus in Sonia Livingstone. 2011. *Patterns of risk and safety online*. Dostopno prek: www.eukidsonline.net (25. december 2011).

Hoyle, Stephenson, Palmgreen, PuzlesLorch, Donohew. 2002. Reliability and validity of a brief measure of sensation seeking. *Personality and Individual Differences* (32): 401–414.

Kandel Englander, Elizabeth. 2006. *Understanding violence*. Third edition. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Publishers.

Kaltiala–Heino, R., M. Rimpelä, M. Marttunen, A. Rimpelä in P. Rantanen. 1999. *Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey*. Dostopno prek: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC28187/> (24 december 2011).

Kobolt, Alenka. 2011. *Razumevanje in odzivanje na čustvene in vedenjske težave*. Dostopno prek: http://pefprints.pef.uni-lj.si/627/1/SocPed_2011-02_Alenka_Kobolt.pdf (25 december 2011).

Lambergar, Vesna. 2011. *Facebook: Virtualno nasilje nad vrstniki*. Dostopno prek: http://www.burnout.si/datoteke/fckupl/file/PUBLIKACIJE/04_11Spletno%20nadlegovanje24urOBJAVA.pdf (18.10.2011).

Li, Qing. 2008. *Cyberbullying in schools: An examination of preservice teachers' perception*. Dostopno prek: <http://www.cjlt.ca/index.php/cjlt/article/view/494/225> (18. oktober 2011).

Livingstone, Helsper. 2007. *Taking Risk When Communicating on Internet: The role of offline social–psychological factors in young people's vilnerability to online risks*. Dostopno prek: [http://eprints.lse.ac.uk/4254/1/Taking_risks_when_communicating_on_the_internet_\(LSERO_version\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/4254/1/Taking_risks_when_communicating_on_the_internet_(LSERO_version).pdf) (23. december 2011).

Lobe, Bojana in Sandra Muha. 2011. *Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov*. Dostopno prek: http://www.safe.si/uploadi/editor/1297947005MLADINANETU_porocilo.pdf (8. maj 2013).

Ministrstvo za šolstvo in šport RS. *Nasilje je out, mi smo in. Medvrstniško nasilje preko interneta*. Dostopno prek: http://www.za-nenasilje.si/GlavniMenu/Zastarse/Medvrstnisko_nasilje_preko_interneta.aspx (18. oktober 2011).

Murn, Romana. 2013. *Center specialnih inštrukcij*. Dostopno prek: <http://www.adhd.si/> (24. december 2011).

National Crime Prevention Council. 2006. *Cyberbullying Research Report*. Dostopno prek: <http://www.ncpc.org/cyberbullying> (17. september 2012).

Olweus, D. 1993. *Bullying at school: What We Know and What We Can Do*. Dostopno prek: <http://www.purdue.edu/odos/soc356x/articles/7BullyingatSchool.pdf> (25 december 2011).

Patchin W. Justin in Sameer Hinduja. 2006. Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice* 4 (2): 148–169.

Patchin W. Justin in Sameer Hinduja. 2008. Deviant Behavior. *Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization* 29 (2): 129–156.

Patchin W. Justin in Sameer Hinduja. 2010. Cyberbullying and Self–Esteem. *Journal of School Health* 89 (12): 614–621.

SDQ – *Strengths and Difficulties Questionnaire*. Dostopno prek: <http://www.sdqinfo.com/> (25. december 2011).

Steffgen, König. 2009. *Cyberbullying: The role of traditional bullying and empathy*. Dostopno prek: http://icbtt.arizona.edu/sites/default/files/COST298–Template–Cyberbullying_Steffgen.pdf (26. december 2011).

Shariff, Shaheen. 2008. *Cyber–bullying: issues and solutions for the school, the classroom and the home*. Dostopno prek: <https://tcrecord.org/Content.asp?ContentID=15334> (25. december 2011).

Slater, Michael, Kimberly Henry, Randall Swaim in Joseph Cardador. 2004. *Vulnerable Teens, Vulnerable Times: How Sensation Seeking, Alienation, and Victimization Moderate the Violent Media Content–Aggressiveness Relation*. Dostopno prek: <http://crx.sagepub.com/content/31/6/642.abstract> (26. december 2011).

Steer, Chris. 2010. *Bullying – bully or bullied?* Dostopno prek: <http://www.netdoctor.co.uk/adhd/bullying.htm> (26. december 2011).

Šmahel, David in Lukas Blinka. 2011. *Excessive Internet Use among European Children*. Dostopno prek: <http://www.lse.ac.uk/media@lse/research/EUKidsOnline/EU%20Kids%20III/Reports/ExcessiveUse.pdf> (26. december 2011).

Turgay A., Binder C., Snyder R. in Fisman S. 2002. *Long–term Safety and Efficacy of Risperidone for the Treatment of Disruptive Behavior Disorders in Children With Subaverage*

IQs. Dostopno prek: <http://www.pediatricsdigest.mobi/content/110/3/e34.full> (24. december 2011).

Unnever J. D. in Cornell D. G. 2003. Bullying, Self-Control and ADHD. *Journal of Interpersonal Violence* (18): 129–147.

Vanderbosch, H. in K Van Cleemput. 2009. Cyberbullying among youngsters: Profiles of bullies and victims. *New Media Society* 11 (8): 1349–1371.

Viva. 2010. *Vzgoja hiperaktivnih otrok (ADHD)*. Dostopno prek: <http://druzina.ena.com/Otroci/Vzgoja/Vzgoja-hiperaktivnih-otrok-ADHD.html> (13. maj 2013).

Ybarra, Mitchell. 2004. *Youth engaging in online harassment: associations with care giver – child relationship, Internet use, and personal characteristic*. Dostopno prek: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0140197104000399> (18. januar 2011).

Woods, S. in E. White. 2005. The association between bullying behaviour, arousal levels and behaviour problems. *Journal of Adolescence* (28): 381–395.

Zuckerman, Marvin. 1994. **Behavioral Expressions and Biosocial Bases of Sensation Seeking**. Cambridge: Dostopno prek: Google books.

PRILOGI

Priloga A: Otuput iz SPSS: Bivariatna analiza

		Norčevanje	Zloraba	Spletno Ustrahovanj e (log.)	Drznost	Spontanost	Hiperaktivnost , Raztresenost	Čustvene težave	Vedenjske težave
Zloraba	Pears. koef Sig. (2-str.)	,392** ,000							
Spletno Ustrahovanje (log.)	Pears. koef Sig. (2-str.)	,368** ,000	,261** ,000						
Drznost	Pears. koef Sig. (2-str.)	,231** ,000	,057 ,301	,165** ,003					
Spontanost	Pears. koef Sig. (2-str.)	,189** ,001	-,001 ,981	,165** ,003	,548** ,000				
Hiperaktivnost, Raztresenost	Pears. koef Sig. (2-str.)	,163** ,003	,064 ,246	,181** ,001	,152** ,006	,196** ,000			
Čustvene težave	Pears. koef Sig. (2-str.)	-,120* ,028	-,048 ,383	-,068 ,213	-,055 ,317	-,102 ,064	,220** ,000		
Vedenjske težave	Pears. koef Sig. (2-str.)	,052 ,342	,054 ,322	,168** ,002	,008 ,879	-,010 ,861	,227** ,000	,258** ,000	
Težave z vrstniki	Pears. koef Sig. (2-str.)	-,103 ,061	-,026 ,636	-,078 ,155	-,079 ,151	,123* ,025	,044 ,422	,166** ,002	,014 ,797

Priloga B: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Pred vami je vprašalnik, ki ga je pripravila skupina študentov Družboslovne informatike na Fakulteti za družbene vede v Univerzi v Ljubljani. S sodelovanjem v anketi boste pomembno pripomogli k razumevanju obnašanja na spletu.

Anketa je anonimna. Podatki, ki jih posredujete, bodo uporabljeni izključno v statistične in študijske namene in bodo varovani v skladu z anketnimi standardi.

Vprašalnik je enostaven, izpolnjevanje vam bo vzelo približno 10 minut. Prosimo, da pozorno preberite vprašanja. Zaradi zagotavljanja ustreznosti in objektivnosti podatkov je ključnega pomena, da na anketo odgovorite v celoti.

Za sodelovanje se vam vnaprej zahvaljujemo!

V1. Kako pogosto uporabljaš spodaj navedena socialna omrežja?

	Večkrat dnevno	Nekajkrat na teden	Nekajkrat na mesec	Nekajkrat na leto	Skoraj nikoli	Nikoli
a) Facebook	1	2	3	4	5	6
b) Twitter	1	2	3	4	5	6
c) MySpace	1	2	3	4	5	6
d) Google +	1	2	3	4	5	6
e) Friendster	1	2	3	4	5	6
f) Linked.In	1	2	3	4	5	6
g) Flickr	1	2	3	4	5	6

V2. Kako dolgo že uporabljaš Facebook (v letih in mesecih): _____

V3. Kakšne vrste profil imaš? Prosimo, da s križcem označiš enega od naslednjih odgovorov.

☐	a) Javni profil (vsi lahko vidijo vsebino mojega profila).
☐	b) Delno javni, delno zasebni profil (prijatelji mojih prijateljev lahko vidijo vsebino mojega profila).
☐	c) Zasebni profil (le moji prijatelji lahko vidijo vsebino mojega profila).
☐	d) Prilagojen profil (za posameznike so pravice specifično nastavljene)
☐	e) Ne vem

V4. Koliko prijateljev/povezav imaš na izbranem socialnem omrežju? _____

V5. Prosimo te, da oceniš, v kolikšni meri zate držijo navedene trditve na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 »Popolnoma drži«.

Kako naslednje trditve veljajo zate ...

	Sploh ne drži	Ne drži	Niti - niti	Drži	Popolnoma drži	Nimam FB
a) Na mojem FB profilu si nekateri ljudje zaslužijo, da se norčujejo iz njih.	1	2	3	4	5	6
b) Pošiljanje sporočil iz tujega FB profila v njihovem imenu ni sporno (npr. ko se nekdo pozabi odjaviti).	1	2	3	4	5	6
c) Nič ni narobe s tem, da imaš lažen profil na FB.	1	2	3	4	5	6
d) Objavljanje statusov zaupne narave na FB ni sporno.	1	2	3	4	5	6
e) Skupine na način: »Če zberemo 100 članov mora oseba X narediti Y« se mi zdijo zabavne.	1	2	3	4	5	6

V6. Naslednji trije sklopi trditev se nanašajo na spletno aplikacijo Facebook. Prosimo te, da na njih odgovoriš na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Nikoli« in 5 »Zelo pogosto«.

V6.1. Ali si v zadnjem letu na Facebooku ...

	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto
a) Objavil/a sliko svojega znanca, obdelano v Photoshopu?	1	2	3	4	5
b) Objavil/a posnetek znancev, da bi se drugi smejali?	1	2	3	4	5
c) Ustvaril/a FB skupino o nekom, z namenom posmeha?	1	2	3	4	5
d) Ustanovil/a skupino/profil z namenom nekoga izključiti?	1	2	3	4	5
e) Objavil/a neprijetne neresnične informacije o drugi osebi	1	2	3	4	5
f) Objavil/a posnetek znancev, v katerem pride do pretepa?	1	2	3	4	5
g) Pošiljal/a sporočila, ki vsebujejo nesramno vsebino?	1	2	3	4	5

V6.2. Ali si v zadnjem letu na Facebooku ...

	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto
a) Pošiljal/a povezave z neprijetnimi vsebinami svojim FB prijateljem?	1	2	3	4	5
b) Objavil/a sliko osebe v neprijetnem položaju, da bi se drugi smejali?	1	2	3	4	5
c) Objavil/a smešen komentar o nekomu, samo da bi se drugi smejali?	1	2	3	4	5
d) Objavil/a žaljiv komentar o nekomu, da bi se drugi smejali?	1	2	3	4	5
e) Pripravil/a nekoga drugega, da je pošiljal žaljiva sporočila svojim FB prijateljem?	1	2	3	4	5
f) Objavil/a žaljivo sporočilo, zato da bi branil/a sebe ali koga drugega?	1	2	3	4	5
g) Ustanovil/a skupino/profil in pisal/a v imenu osebe, da bi to osebo ponižal/a ali jo spravil/a v težave?	1	2	3	4	5
h) Vključil/a sliko osebe v anketo, kjer ostali glasujejo za najbolj grdo/debelo/ipd. osebo	1	2	3	4	5
h) Uporaba osebnih informacij in skrivnosti osebe (npr. o končanju razmerja) da bi jo osramotil/a	1	2	3	4	5

V6.2. Ali si v zadnjem letu na Facebooku ...

	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto
a) ...deloval/a škodoželjno do svojih FB prijateljev?	1	2	3	4	5
b) ...grozil/a FB prijateljem?	1	2	3	4	5
c) ...zalezoval/a koga od FB prijateljev?	1	2	3	4	5
d) ...pošiljal/a žaljiva sporočila svojim FB prijateljem?	1	2	3	4	5
e) ...koga namerno izključil/a iz FB skupine?	1	2	3	4	5
f) ... javno posmehoval/a kateremu od vaših FB prijateljev?	1	2	3	4	5
g) ... objavil/a sarkastični komentar, ki bi lahko nekoga prizadel?	1	2	3	4	5
h) ... objavil/a fotografijo/video, za katero vaš FB prijatelj ne bi želel, da je javno vidna?	1	2	3	4	5
i) ... objavil/a zajedljivi citat, ki bi lahko bil žaljiv do katerega od vaših FB prijateljev?	1	2	3	4	5

V7. Začeli bomo s sklopom vprašanj, ki se nanašajo na vaše navade in doživljanja. Prosimo te, da na njih odgovoriš na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 »Popolnoma drži«.

	Sploh ne drži	Ne drži	Niti-niti	Drži	Popolnoma drži
a) Vsakdanjih opravil se običajno lotim brez pretiranega predhodnega načrtovanja.	1	2	3	4	5
b) Stvari pogosto delam brez premisleka.	1	2	3	4	5
c) Za podrobnosti pri načrtovanju ne porabim dosti časa.	1	2	3	4	5
d) Rad /a imam nove in vznemirljive izkušnje, čeprav so malo strašljive.	1	2	3	4	5
e) Preden se lotim zahtevnega dela, se dobro pripravim.	1	2	3	4	5
f) Rad/a bi se odpravil/a na potovanje brez predhodno načrtovanih poti.	1	2	3	4	5
g) Uživam, ko se znajdem v novih situacijah, kjer se razpleta ne da predvideti.	1	2	3	4	5
h) Stvari rad/a počnem že zaradi samega vznemirjenja.	1	2	3	4	5
i) Pogosto spreminjam interese.	1	2	3	4	5

V8. Tudi naslednja vprašanja se nanašajo na vaše navade in doživljanja. Prosimo te, da na njih odgovoriš na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Sploh ne drži« in 5 »Popolnoma drži«.

	Sploh ne drži	Ne drži	Niti-niti	Drži	Popolnoma drži
a) Včasih rad/a počnem stvari, ki so sicer nekoliko zastrašujoče.	1	2	3	4	5
b) Vse bi želel/a poskusiti vsaj enkrat.	1	2	3	4	5
c) Želim si življenja z veliko potovanji.	1	2	3	4	5
d) Včasih za zabavo naredim kaj "norega".	1	2	3	4	5
e) Rad/a raziskujem neznane kraje, čeprav se ob tem lahko izgubim.	1	2	3	4	5
f) Raje imam prijatelje, ki so vznemirljivo nepredvidljivi.	1	2	3	4	5
g) Pogosto me nove vznemirljive stvari tako zanesejo, da ne pomislim na možne zaplete.	1	2	3	4	5
h) Sem oseba, ki naglo reagira.	1	2	3	4	5
i) Rad/a imam "divje" zabave.	1	2	3	4	5

V9. Zadnji sklop vprašanj se nanaša na tvoje obnašanje v šoli in občolskih aktivnostih. Prosimo te, da na lestvici od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni »Nikoli« in 5 »Zelo pogosto« oceniš, kako pogosto se znajdeš v naslednjih situacijah.

	Nikoli	Redko	Včasih	Pogosto	Zelo pogosto
a) Pri šolskem delu nisem površen/na.	1	2	3	4	5
b) Pri šolskih nalogah nimam težav z ohranjanjem pozornosti.	1	2	3	4	5
c) Ne poslušam, ko me nekdo ogovori.	1	2	3	4	5
d) Ne uspem dokončati šolskega dela in domačih opravil (domačih nalog, pogovor s starši, delo na računalniku...).	1	2	3	4	5
e) Ne sledim navodilom.	1	2	3	4	5
f) Zlahka organiziram naloge in aktivnosti	1	2	3	4	5
g) Izogibam se sodelovanju pri nalogah, ki zahtevajo mentalni napor (npr. šolske ali domače naloge).	1	2	3	4	5
h) Izgubljam stvari, ki so potrebne za aktivnosti (npr. igrače, šolske naloge, svinčnike, knjige, orodja).	1	2	3	4	5
i) Zmotijo me zunanji dražljaji (hrup, okolica, prijatelji...).	1	2	3	4	5
j) Pri dnevnih aktivnostih nisem pozabljiv/a.	1	2	3	4	5

V10. Tudi naslednja vprašanja se bodo nanašala na tvoje šolske aktivnosti. Prosimo te, da na njih odgovoriš na lestvici od 1 do 3, pri čemer 1 pomeni »Ne drži« in 3 »Drži«.

	Ne drži	Niti – niti	Drži
a) Ne morem biti dolgo pri miru.	1	2	3
b) Stvari me hitro zmotijo.	1	2	3
c) Težko se zberem.	1	2	3
d) Dobro premislim, preden kaj storim.	1	2	3
e) Naloge vedno izpeljem do konca.	1	2	3
f) Pri nalogah ohranjam pozornost.	1	2	3

V11. Prosimo te, da oceniš, v kolikšni meri zate držijo navedene trditve. Odgovarjaj na lestvici od 1 do 3, pri čemer 1 pomeni »Ne drži« in 3 »Drži«.

	Ne drži	Niti – niti	Drži
a) Redko me kaj skrbi.	1	2	3
b) Imam mnogo strahov.	1	2	3
c) Ko se srečam s čim novim, sem živčen/na.	1	2	3
d) Zlahka izgubim zaupanje vase.	1	2	3
e) Pogosto sem nesrečen/na, potr/a ali jokav/a.	1	2	3
f) Ne prestrašim se zlahka.	1	2	3
g) Pogosto me boli glava ali trebuh ali pa mi je slabo.	1	2	3

V12. Kako pa naslednji sklop trditev drži zate? Odgovarjaj na lestvici od 1 do 3, pri čemer 1 pomeni »Ne drži« in 3 »Drži«.

	Ne drži	Niti – niti	Drži
a) Hitro se razjezim.	1	2	3
b) Pogosto se razburim.	1	2	3
c) Običajno naredim, kar odrasli od mene zahtevajo.	1	2	3
d) Pogosto se prepiram z vrstniki.	1	2	3
e) Druge znam pripraviti, da naredijo, kar hočem.	1	2	3
f) Pogosto me obtožijo, da lažem ali goljufam.	1	2	3
g) Včasih doma, v šoli ali drugje vzamem nekaj, kar ni moje.	1	2	3
h) Po navadi se držim bolj zase.	1	2	3
i) Na splošno sem priljubljen/a pri vrstnikih.	1	2	3
j) Vrstniki me zbadajo ali izsiljujejo.	1	2	3
k) Bolje se razumem z odraslimi kot z vrstniki.	1	2	3

V13. Za konec te prosimo da izpolniš še nekaj vprašanj, ki se nanašajo na socio-demografske značilnosti.

- a) Spol : a) Moški b) Ženski
- b) Leto rojstva: _____
- c) Gimnazija, ki jo obiskuješ: _____
- d) Letnik: 1. 2. 3. 4.

Za sodelovanje se ti najlepše zahvaljujemo!